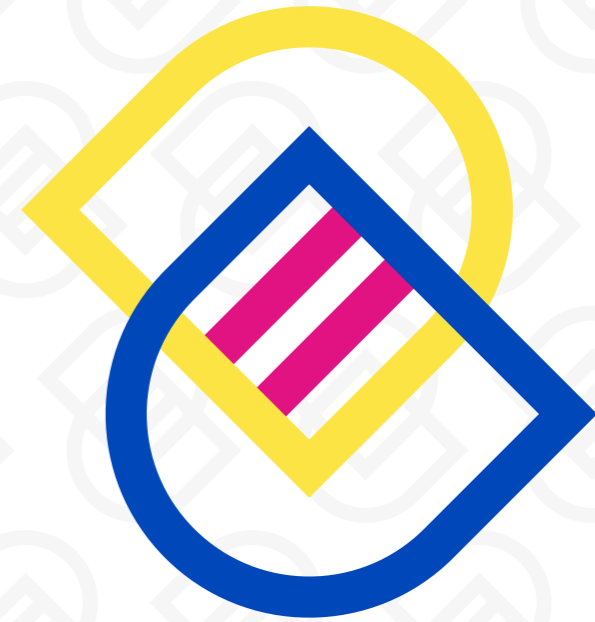

**_USOS DE LA LLENGUA I GA-
RANTIA DELS DRETS LINGÜÍS-
TICS A LES ADMINISTRACIONS
PÚBLIQUES CATALANES**

Agustí Pou Pujolràs

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

Agustí Pou Pujolràs.

És llicenciat en dret per la Universitat de Barcelona. Treballa com a tècnic lingüístic del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i és professor associat del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona. Ha impartit cursos de matèries relacionades amb el dret lingüístic a diverses universitats i és col·laborador docent del Centre d'Estudis Jurídic i Formació Especialitzada. Ha publicat diversos treballs sobre dret lingüístic i normalització, com també sobre llenguatge jurídic, terminologia i traducció. És col·laborador i membre del Consell de Redacció de la Revista de Llengua i Dret, en la qual s'ocupa també de la crònica de jurisprudència del Tribunal Suprem i del Tribunal Constitucional.

© AGUSTÍ POU PUJOLRÀS

Directors:

VICENTA TASA FUSTER

RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

Edició:

ISBN: XXX-XX-XXXX-XXX-X

**USOS DE LA LLENGUA I
GARANTIA DELS DRETS
LINGÜÍSTICS A LES
ADMINISTRACIONS
PÚBLIQUES CATALANES**

AUTOR:

Agustí Pou Pujolràs

INTRODUCCIÓ

En aquest treball analitzem els usos i les garanties dels drets lingüístics de la ciutadania a les administracions públiques catalanes. Especialment dels drets que l'ordenament recull per al català, llengua pròpia de Catalunya, i també llengua minoritària (i minoritzada) i emparada en un mandat estatutari que en preceptua la normalització de l'ús. És important assenyalar d'entrada aquesta circumstància, sense la qual la comprensió dels usos i dels drets lingüístics queda escapçada.

Amb aquesta perspectiva, doncs, incidim sobretot en la relació entre l'ús administratiu i els drets que s'atribueixen a la ciutadania. Volem fer unes consideracions preliminars sobre aquesta relació. En primer lloc, que no hi ha drets lingüístics protegits sense un volum d'ús de la llengua en les administracions; atesa la naturalesa essencialment relacional del dret lingüístic, la millor manera que una administració pública pugui garantir aquest dret és que treballi amb la llengua a la qual es refereix el dret¹. En segon lloc, que la satisfacció dels drets depèn en gran mesura de la capacitació lingüística del personal administratiu; l'Administració ha d'estar preparada per respondre amb rapidesa i fluïdesa. I finalment, que la noció de llengua oficial articula els tres conceptes (drets, usos i capacitació lingüística del personal de l'Administració) i els vincula a l'activitat que el poder públic adreça a la ciutadania, i, al seu torn, que la noció de llengua pròpia decanta usos lingüístics i fonamenta polítiques públiques tendents a protegir els drets, en el nostre cas, relatius al català i a l'aranès.

Així doncs, tot i que a efectes explicatius els conceptes drets lingüístics, usos lingüístics i capacitació lingüística són exposats separatament, són tres nocions que interaccionen mútuament i que convergeixen en polítiques públiques de garantia de drets. En el cas català, aquests elements configuren un model basat en la prioritització de la llengua catalana en tots els àmbits administratius, en el dret d'opció lingüística dels ciutadans i la capacitació de tot el personal de les administracions.

¹ Des d'una perspectiva general, Nogueira dibuixa el ventall de garanties per als drets lingüístics i el paper determinant de la mateixa activitat administrativa en aquesta garantia, NOGUEIRA 2014; 85-114.

Tanmateix, la normativa disposada a l'Estatut i la desplegada pels poders públics catalans ha tingut un important qüestionament judicial, sobretot a partir de la STC 31/2010, que suposa un gir involutiu respecte a la situació anterior i afebleix alguns dels punts centrals de la regulació dels usos i de la protecció de drets (Solé Durany 2019: 171). Aquesta jurisprudència constitucional, com es veurà, ha tingut un ressò important en la dels tribunals ordinaris i ha posat en una posició difícil diverses normatives de protecció i foment de la llengua.

Pel que fa a l'estructura del treball, aquest es divideix en els apartats següents: els trets del marc jurídic català de la llengua en l'àmbit administratiu; els drets, els usos i la capacitació lingüística del personal en les administracions catalanes i, com a exemple de contrast, en l'Administració de justícia; els punts del model qüestionats en els darrers deu anys per les resolucions judicials, i unes conclusions finals.

Així mateix, llevat d'alguna menció, no fem un estudi particularitzat dels drets de l'occità, aranès a l'Aran. L'article 6.5 EAC en reconeix l'oficialitat a tot Catalunya "d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística". Per la seva banda, l'article 36 estableix un dret d'opció lingüística i un dret específic dels ciutadans aranesos a adreçar-se a la Generalitat en aranès. En tot cas, es defereix a la llei la delimitació de l'oficialitat i dels usos i drets que se'n deriven. La Llei 35/2010 va desenvolupar les estipulacions estatutàries i la STC 11/2018, de 8 de febrer, mimèticament paral·lela a la STC 31/2010, va anul·lar un grup d'articles relatiu a la preferència de l'aranès. Entenem que una bona part del contingut i de les reflexions d'aquest treball són aplicables al règim de l'aranès. En tot cas, advertim que en allò específic, l'estatut d'ús i de drets lingüístics de l'aranès mereixerien un treball específic que aquí no fem². Per acabar, tampoc no s'hi tracta la llengua de signes catalana, garantida a l'Estatut i regulada a la Llei 17/2010, del 3 de juny.

² Una sintètica i excel·lent panoràmica de conjunt de la Llei 35/2010, de l'occità, aranès a l'Aran, i de la Sentència 11/2018, a Moral 2018.

Primera part
**TRETS DEL MARC JURÍDIC DE LA
LLENGUA I DELS DRETS
LINGÜÍSTICS**

El marc jurídic bàsic el dissenya l'Estatut. El text estatutari és enormement garantista (Barceló 2007). Però de fet, amb un ullada a la bibliografia sobre el desplegament dels usos i drets lingüístics a partir de l'Estatut del 2006, hom pot comprovar que s'ha dedicat molta més anàlisi a l'escapçament que va significar la STC 31/2010 que no a les possibilitats que oferia el mateix text estatutari, malgrat la minva que d'entrada ja va tenir en el seu procés de debat i votació en les instàncies parlamentàries estatals (Pons i Pla 2007). De fet, ni moltes de les vies que es van obrir per a la llengua van ser transitades, ni el tancament que va produir la Sentència les ha deixades transitables.

Centrant-nos, però, en el marc jurídic de la llengua a l'Administració, en destaquem els trets següents.

1.1. Marc jurídic molt regulador

Un gruix notable de la regulació de la llengua es va elevar a rang estatutari (Barceló 2007: 266 i 280). Força normes previstes en normativa subestatutària es van incloure a l'Estatut justament per garantir l'estatus del català en els diferents àmbits, singularment en els usos administratius i institucionals (Pla 2006: 263-264; Cabellos 2008: 71; Jou 2011: 155-156). La trajectòria judicial seguida mostra que aquesta estratègia "garantista" ha estat poc reeixida. Tot i que una notable línia jurisprudencial destaca la funció de l'Estatut en el desenvolupament del règim de l'oficialitat i dels drets lingüístics (així la STC 82/1986, FJ 2, o STC 247/2007, FJ 15), i recull la noció de llengua pròpia com a fonamentadora dels usos de les administracions catalanes³, aquesta posició queda notablement modificada

³ El concepte de llengua pròpia surt recollit a la STC 46/1991, quan refereix el «*carácter del catalán como lengua de la Administración de la Generalidad*», per la qual cosa un cert nivell de coneixement d'aquesta llengua és «*imprescindible para que el funcionario pueda ejercer adecuadamente su trabajo en la Administración autonómica*» (FJ 3). Directament, el TC es refereix a la noció de llengua pròpia a la STC 337/1994, i afirma que «*en efecto, el catalán, lengua propia de Cataluña, es lengua oficial en el territorio de la Comunidad Autónoma y [...] es también la lengua de la Generalidad y de la Administración territorial catalana, de la Administración local y de las demás corporaciones públicas dependientes de la Generalidad* (art. 5.1 de la Ley 7/1983).» (FJ 21) (Cabellos 2008: 73). Vegeu Segura 2011: 88 i seg.

amb la STC 31/2010, que lamina la funció configuradora de la norma estatutària (Pons 2019, 24-29).

Incideixen de manera directa i notable en l'àmbit administratiu, i també judicial, articles com el 6, 33, 50, 101, 102 o 143, establint usos, proclamant drets i instituint-ne garanties directes, com també emparant la capacitat del personal que es relaciona amb la ciutadania. Bona part d'aquesta regulació ja estava recollida en la Llei de política lingüística (LPL) i en altres normes infraestatutàries⁴. En l'àmbit dels usos administratius signifiquem els articles 2.2, 8, 9, 10, 11, 12, 13 LPL. En aquest sentit de relació entre usos administratius i drets, és ben rellevant l'article 2.2 LPL:

"2. El català, com a llengua pròpia, és:

- a) La llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia.
- b) La llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic."

Al seu torn, cal recordar l'article 9.3 de la mateixa LPL, que conté una important disposició habilitadora per al poder local i les universitats.

"Les corporacions locals i les universitats han de regular l'ús del català en l'àmbit de les competències respectives, d'acord amb el que disposa l'apartat 1. També l'han de regular, en aquest mateix sentit, totes les altres corporacions públiques."

⁴ El Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya; la Llei catalana de funció pública (Decret legislatiu 1/1997, de 31 d'octubre, pel qual s'aprova la refosa en un Text únic dels preceptes de determinats textos legals vigents a Catalunya en matèria de funció pública), o el Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya.

En virtut d'aquest precepte es van dictar un gran nombre de reglaments municipals i de les universitats. Per fer-nos una idea, per a l'àmbit local, d'acord amb les dades que contenen els informes de política lingüística (2010), hi havia 522 reglaments aprovats de l'Administració local (municipis, consell comarcals, diputacions). Val a dir, també, que des de la STC 31/2010 poca activitat reguladora hi ha hagut (ajuntaments de Lleida i de Sant Climent de Llobregat, per exemple).

Igualment a les universitats s'han dictat reglamentacions per als usos lingüístics i els estatuts de les universitats preveuen l'"ús normal" del català com a llengua pròpia.

Aquest dens conglomerat normatiu ensems recull i impulsa una voluntat reguladora de gran abast pel que fa als usos lingüístics i als drets dels ciutadans en la seva relació amb els poders públics i situa el català com a pedra angular d'aquest sistema.

1.2. Marc jurídic competencialment atribuït

Doctrinalment s'ha debatut sobre la configuració de la competència en matèria de llengua. Cabellos (2008) apunta, seguint una línia jurisprudencial no gaire clara, que la competència autonòmica abasta la regulació de la llengua pròpia com a llengua de l'Administració i el ventall de drets derivats de l'oficialitat (per exemple, STC 253/2005, FJ 10), si bé, en concret, la posada en pràctica dels usos a les administracions estatals i la defensa del règim general d'ús del castellà correspon a l'Estat⁵. Malgrat aquest plantejament, molt sovint la falta de detall de la competència autonòmica acaba decantant una habilitació sense una tangibilitat clara.

La STC 87/1987 recull la doctrina esmentada, que contraposa els titulars de les competències que concorren en les diferents matèries competencials. Per

⁵ Ridaó recorda el doble vessant de la competència lingüística: per una banda, que la competència sobre una matèria arrossega l'establiment del règim lingüístic i, per l'altra, que el mandat a les CA per regular el "règim de cooficialitat de les llengües i contribuir a la normalització d'aquestes", en paraules del TC "el contingut inherent al concepte de cooficialitat" o "l'abast de la cooficialitat" (per exemple a les STC 123/1988, FJ 5; i STC 56/1990, FJ 40), (2018: 35-39).

una banda, “el ente titular de una competencia sustantiva posee también la titularidad para regular el uso de la lengua en este ámbito material, y ello no sólo en los aspectos organizativos y de funcionamiento interno, sino también en las relaciones de la Administración correspondiente con los ciudadanos”. De l'altra, les comunitats autònomes, que “no quedan totalmente al margen de esta regulación puesto que el mandato constitucional y estatutario a ellas dirigido en orden a adoptar medidas normalizadoras, y sobre todo, a regular el régimen de cooficialidad de las lenguas les habilitan para establecer lo que en otras sentencias del Tribunal Constitucional se ha denominado “contenido inherente al concepto de cooficialidad” o “alcance de la cooficialidad” [...], es decir, las consecuencias genéricas que derivan del carácter oficial de una lengua que deben ser respetadas como un prius por los entes competentes...” (FJ 4). En altres paraules, la legislació lingüística autonòmica constitueix un marc bàsic que ha de respectar l'Estat en la regulació de les competències que li són pròpies (Vernet 2003; 99), que, al seu torn, no poden constituir un obstacle per a l'exercici de la competència lingüística autonòmica (per exemple, STC 74/1989).

L'Estatut concreta en l'article 143 la competència en matèria lingüística (efectes de la llengua pròpia i la normalització del català):

“1. Correspon a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en matèria de llengua pròpia, que inclou, en tot cas, la determinació de l'abast, els usos i els efectes jurídics de la seva oficialitat, i també la normalització lingüística del català.”

També hi ha altres articles dels quals es deriva una atribució competencial, com ara l'article 50 o el 102, cosa que obria importants possibilitats d'exercici competencial per part de la Generalitat. Com veurem, la STC 31/2010 ha entès la constitucionalitat d'aquests preceptes en el benentès que es respecti la legislació específica de l'Estat. En aquest sentit, el TC, i sobretot en la darre- ra jurisprudència a partir de l'enjudiciament de l'actual text estatutari, entén més l'Estatut com a norma autonòmica que no com a norma orgànica que és, amb la consegüent limitació de la seva capacitat d'atribució competencial (Pons 2019: 5). Així, tot i que l'article 143 EAC determina la competència de

la Generalitat en matèria de llengua, la competència és, a efectes pràctics, sovint fragmentària.

Pel que fa a les administracions públiques, cal parar atenció a un altre precepte habilitador, l'article 50 de l'Estatut, que ordena i investeix els poders públics en garants de l'ús del català⁶.

En definitiva, la competència autonòmica ha permès el desplegament d'efectes de l'oficialitat i la normalització, però, primer, no ha arribat a permetre modular determinats usos interns de totes les administracions (també estatals) i a exigir un perfil del personal al servei d'aquestes administracions, i segon, cada cop s'ha vist més limitada pel que fa a les possibilitats reglamentadores per a les administracions pròpies (autonòmica, local, universitària). En aquest sentit, i des d'una perspectiva molt prudent, l'article 37.4 estableix que “[e]ls drets i els principis d'aquest títol no comporten una alteració del règim de distribució de competències ni la creació de títols competencials nous o la modificació dels que ja existeixen”.

1.3. Equilibrador respecte de la regulació del castellà i respectuós amb els drets

El sistema que deriva directament de la Constitució, o del bloc de la constitucionalitat, és un sistema lingüísticament desequilibrat amb un factor

⁶ Article 50. Foment i difusió del català

1. Els poders públics han de protegir el català en tots els àmbits i sectors i n'han de fomentar l'ús, la difusió i el coneixement. Aquests principis també s'han d'aplicar respecte a l'aranès.

2. El Govern, les universitats i les institucions d'ensenyament superior, en l'àmbit de les competències respectives, han d'adoptar les mesures pertinents per a garantir l'ús del català en tots els àmbits de les activitats docents, no docents i de recerca.[...]

5. La Generalitat, l'Administració local i les altres corporacions públiques de Catalunya, les institucions i les empreses que en depenen i els concessionaris de llurs serveis han d'emprar el català en llurs actuacions internes i en la relació entre ells. També l'han d'emprar en les comunicacions i les notificacions dirigides a persones físiques o jurídiques residents a Catalunya, sens perjudici del dret dels ciutadans a rebre-les en castellà si ho demanen.

6. Els poders públics han de garantir l'ús de la llengua de signes catalana i les condicions que permetin d'assolir la igualtat de les persones amb sordesa que optin per aquesta llengua, que ha d'ésser objecte d'ensenyament, protecció i respecte.

estructurant, que és la jerarquia lingüística del castellà respecte de les altres llengües (Tasa 2017, 2019; 2019 bis).

Així, alguns trets que caracteritzen el sistema són:

1. L'oficialitat de les anomenades llengües pròpies se circumscriu al territori d'acord amb els estatuts. És significativa l'absència de menció constitucional de les llengües oficials.

2. L'explicitació del "deure de coneixement del castellà", constitucionalment inexistent per a les altres llengües.

3. Cap previsió que les institucions centrals de l'Estat utilitzin les altres llengües oficials.

Des de la perspectiva de la Constitució, hi ha una llengua d'Estat i altres amb determinada oficialitat, limitada territorialment i funcionalment, o, en altres casos, sense condició d'oficial.

En aquest context, l'Estatut introdueix el deure de coneixement del català (article 6.2 EAC). Cal recordar que ja en la primerenca doctrina constitucional aquest deure només es reconeixia per al castellà: "«alegar válidamente el desconocimiento de la lengua utilizada [...] sólo puede hacerse respecto de lengua distinta del castellano" (STC 82/1986, de 22 de juny). S'ha debatut molt sobre el significat i abast del deure de coneixement. A la pràctica vol dir que s'estableix una certa presumpció de coneixement de la llengua, que pot cedir davant un desconeixement efectiu en certs àmbits, com el judicial (Urrutia, 2013: 182-185). De fet, el deure en aquest sentit ha de formar part de la noció d'oficialitat, tot i que la menció expressa del deure de coneixement és infreqüent en dret comparat (sobre els continguts de l'oficialitat, Ruiz Vieytez, 2005; Pons 2015, 12-14). Altrament la categoria queda totalment desdibuixada (Caamaño 2015). El deure que estableix l'Estatut, tanmateix, ha estat anul·lat, o reinterpretat, de manera que ha quedat en no-res. Certament la rellevància de la menció del deure de coneixement rau més en el fet que quedi vedat per a les altres llengües oficials que no pas per la seva pròpia configuració. L'Estatut, amb independència del contingut

concret del deure, equilibrava la posició jurídica del català. Sovint aquest deure ha posat en entredit la validesa i eficàcia del català com a llengua oficial (Milian 2011: 14-143; i 2013: 100) i ha fonamentat l'anul·lació de mesures de potenciació del català i de les altres llengües pròpies (és representatiu d'aquesta posició Fabeiro 2013).

Igualment, la norma estatutària desplega la voluntat d'establir usos que prioritzen el català. El sistema combina la implantació de polítiques públiques de llengua (normalització) i l'exercici d'autonomia lingüística i l'autogestió de les administracions pròpies. En tot cas, sempre es respecten els drets lingüístics de les persones. Com a criteri general, encara que el "funcionament" sigui en català, es preserva la resposta en castellà a instància del ciutadà o de la persona interessada (Vernet 2007: 73; Segura 2011: 88-90; Milian 2013: 97; Ridaó 2018, 37-38). És significatiu en aquest sentit el dret d'opció lingüística que estableix l'article 33.1:

"Els ciutadans tenen el dret d'opció lingüística. En les relacions amb les institucions, les organitzacions i les administracions públiques a Catalunya, totes les persones tenen dret a utilitzar la llengua oficial que elegeixin. Aquest dret obliga les institucions, organitzacions i administracions públiques, inclosa l'Administració electoral a Catalunya, i, en general, les entitats privades que en depenen quan exerceixen funcions públiques."

O la Llei de política lingüística, que a l'article 9.1 indica:

"La Generalitat, les administracions locals i les altres corporacions públiques de Catalunya, les institucions i les empreses que en depenen i els concessionaris de llurs serveis han d'emprar el català en llurs actuacions internes i en la relació entre ells. També l'han d'emprar normalment en les comunicacions i les notificacions adreçades a persones físiques o jurídiques residents en l'àmbit lingüístic català, sens perjudici del dret dels ciutadans i ciutadanes a rebre-les en castellà, si ho demanen."

La normativa que desenvolupa aquestes previsions manté el criteri d'ús general del català. Així, si prenem exemples dels diferents nivells institucionals, pel

que fa a la Generalitat, el Decret 107/1987, de 13 de març, que regula els usos en l'Administració de la Generalitat, abunda en aquest sentit. L'article 2.1 preceptua que "[d]'una manera general, la Generalitat emprará el català per a les seves relacions". En l'àmbit municipal, l'article 3 del Reglament d'usos de l'Ajuntament de Barcelona estableix que el català és la "llengua oficial i d'ús normal i preferent de l'Ajuntament de Barcelona i ha de ser emprat de manera preferent en les seves tasques i relacions". O en l'àmbit universitari, el Reglament d'usos lingüístics de la Universitat Rovira i Virgili a l'article 2 assenyala que "és la llengua d'ús general i prioritari en tots els àmbits". Davant d'aquesta prioritització, el dret a rebre la contestació en castellà és indiscutible, per bé que es modula en alguns casos, com el que es desprèn de l'article 10.2 LPL, que es tracta més endavant.

I un camí semblant segueixen altres referents en l'àmbit lingüístic, com ara el Decret 61/2017, de 12 de maig, del Consell, pel qual es regulen els usos institucionals i administratius de les llengües oficials en l'Administració de la Generalitat d'usos del valencià ("destacats"), o el Reglament d'usos de la UIB ("prioritari").

Com apunta Jou en un exercici de sentit comú per qüestionar la Sentència 31/2010, aquest esforç equilibrador respon a circumstàncies que un tribunal hauria de tenir ben presents: "a) la llengua catalana, en termes relatius, està en regressió al seu territori; b) la política lingüística de la Generalitat, que intenta contrarestar aquella regressió, és viscuda amb normalitat i sense conflicte a la nostra societat; c) la llengua castellana és cada dia més forta en tots els àmbits socials i familiars de Catalunya, i la immigració recent n'accentua la força." (2011; 154-155). En aquest sentit, és necessari insistir en la importància de tenir en compte les dades reals pel que fa a la llengua minoritzada que donin un context que expliqui les mesures normatives adoptades (Caamaño 2015).

1.4. Caràcter tuïtu per al català i l'aranès

La mateixa actuació administrativa i institucional es perfila com a protecció del català i l'aranès. És important remarcar aquest punt. L'ús de la llengua en l'activitat administrativa es concep com un ús oficial, però també com una política de promoció i foment (Venet 2009: 72-73). Solé apunta precisament aquest aspecte de l'activitat administrativa (2009, 159-165).

El plantejament del bloc normatiu sobre llengua és: a) fer-la la llengua normal a l'Administració catalana (per exemple, art. 2.1 i 50 EAC) i b) garantir uns mínims en les administracions que són competència de l'Estat (per exemple, art. 33.2, 3 i 4). De fet, és revelador que es reguli l'ús del català per part de les institucions catalanes en el mateix art. 50, que porta per títol "Foment i difusió del català". I ja l'article 5 de la Llei de política lingüística, sobre els principis rectoris de l'actuació de la Generalitat, implica també l'impuls i foment de la llengua amb l'actuació administrativa, que concreta, pel que fa a l'Administració, a l'article 9.1 (equivalent a l'article 50.5 EAC).

Així, en la normativa i els reglaments que desenvolupen els principis rectoris advertim els elements protectors següents. En primer lloc, es decanten uns usos amb certa exclusivitat en les actuacions internes, bé sense posar-hi adverbis ("s'ha de redactar en català"), bé amb adverbis i adjectius "normalment", "normal", "preferentment", "prioritari"), o en casos de menys intensitat, "preferentment i almenys", com és el cas del Reglament de l'Hospitalet de Llobregat. I per l'altra, s'exigeix als contractistes i a qui presti serveis que corresponen a l'Administració un ús general del català.

En segon lloc, s'impulsa un paisatge lingüístic en català (retolació) i tot el material imprès i informatitzat en català (per exemple, l'article 3 i 4 del Reglament de la Universitat de Barcelona relatiu als usos lingüístics interns i externs).

En tercer lloc, es configura el català com a llengua de relació amb la ciutadania. Així, l'article 9.1 Decret 107/1987 estableix que "[l]es comunicacions i notificacions dirigides a persones físiques o jurídiques residents en l'àmbit lingüístic català es faran en llengua catalana, sens perjudici del dret dels ciutadans a rebre-les en castellà si ho demanen", o en les relacions orals estipula que han de ser "normalment en català", però respectant la tria del ciutadà (art.14 Decret).

En quart lloc, s'estableix el català com a llengua de les relacions institucionals, a Catalunya i en l'àmbit lingüístic català. Mostra aquesta pauta l'article 5 del Decret 107/1987: "La documentació que adreça la Generalitat a les restants Administracions públiques dins l'àmbit de Catalunya es redactarà en català"⁷, o l'article 5.3 del Reglament de la Universitat Rovira i Virgili, segons el qual "la documentació adreçada a les altres universitats i a les administracions públiques de l'àmbit lingüístic català ha de ser normalment en llengua catalana".

Finalment, el caràcter protector es palesa en els mandats per afavorir el català. Així, l'article 37.2. LPL estableix que "[e]l Govern de la Generalitat i les corporacions locals, en l'àmbit de les competències respectives, han de fomentar la imatge pública i l'ús del català i poden establir bonificacions i exempcions fiscals per als actes relacionats amb la normalització i el foment de l'ús de la llengua catalana".

O posem l'exemple del capítol IX. De l'impuls institucional, del Reglament de l'Ajuntament de Barcelona, on s'aplega la normativa de protecció i impuls: senyalització, retolació, posada a disposició de les oficines del Consorci, subvencions, bonificacions, exempcions fiscals, exigència a concessionaris, etc. Així, l'article 25.1 d'aquest Reglament indica que "[l]'Ajuntament de Barcelona ha de fomentar l'ús del català en la publicitat que es fa en la via pública i en les activitats laborals, professionals, mercantils, culturals, associatives, esportives, lúdiques i de qualsevol altra mena d'àmbit municipal."

1.5. El català com a la llengua de relació en tot l'àmbit lingüístic

L'article 6.4 de l'Estatut català indica que "[l]a Generalitat ha de promoure la comunicació i la cooperació amb les altres comunitats i els altres territoris que comparteixen *patrimoni lingüístic* amb Catalunya". L'Estatut, però, més enllà d'aquest principi genèric, no explicita la qualitat del català com a llengua de relació dins l'àmbit lingüístic. No així la Llei de política lingüística, l'article 9.1 de la qual estableix que les administracions, a banda de fer servir el català dins del Principat, han "d'emprar normalment en les comunicacions i les notificacions adreçades a persones físiques o jurídiques residents en *l'àmbit lingüístic català*, sens perjudici del dret dels ciutadans i ciutadanes a rebre-les en castellà, si ho demanen".

Així, dins del territori autonòmic, les administracions pròpies utilitzen el català en totes les relacions amb totes les administracions, institucions i persones. Així

⁷ Ja adverteix Solé que el precepte se circumscriu a Catalunya justament arran del requeriment del Govern de l'Estat. Tot això altres preceptes del mateix reglament empen la forma "àmbit lingüístic català" (2009: 162)

mateix, també s'hi utilitza en les relacions amb administracions i persones dins del domini lingüístic del català. La normativa infralegal ha fet servir diferents denominacions. Així, el Decret 107/1087, que regula el usos lingüístics de l'Administració de la Generalitat, fa servir "àmbit lingüístic català" en diversos articles (8, 9, 19.2), i aquesta forma i altres com "domini lingüístic català", "la mateixa llengua", "la mateixa llengua oficial" són formes que surten a reglaments locals, com el de l'Hospitalet de Llobregat⁸, de la Diputació de Girona⁹, de l'Ajuntament de Barcelona¹⁰, o universitaris, com els de l'UPF¹¹, URV¹² o UB¹³ –en aquest darrer, "domini lingüístic català".

La noció d'"àmbit lingüístic" solca, més enllà del Principat, tota la normativa lingüística de tots els territoris. Recordem, per exemple, el Dictamen de l'Acord de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), adoptat en la reunió plenària del 9 de febrer del 2005, pel qual s'aprova el dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià.¹⁴

⁸ Reglament per a l'ús de la llengua catalana a l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, aprovat pel Ple el 22 de desembre de 2006.

⁹ Reglament d'ús de la llengua catalana de la Diputació de Girona, aprovat pel Ple de la corporació en sessió de data 18 de maig de 2010.

¹⁰ Reglament d'ús de la llengua catalana de l'Ajuntament de Barcelona, aprovat pel Consell Municipal el 5 de febrer de 2010.

¹¹ Regulació i foment de l'ús del català a la Universitat Pompeu Fabra, aprovat per acord de la Junta de Govern de 8 de març de 2000.

¹² Reglament d'ús de la llengua catalana a la URV, aprovat pel Claustre el 21 de gener de 1999.

¹³ Reglament aprovat per la Junta de Govern de la UB en data 30 d'octubre de 1996.

¹⁴ "En l'àmbit territorial de l'actual Comunitat Valenciana, la llengua pròpia dels valencians ha rebut majoritàriament el nom de valencià o llengua valenciana, que començà a generalitzar-se, sobretot, a partir de la segona mitat del XV a causa de l'esplendor políticoeconòmica, cultural i literària que assolí el Regne de València en aquell moment. A pesar d'existir una tradició particularista valenciana respecte a l'idioma propi, la consciència de posseir una llengua compartida amb altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó s'ha mantingut constant fins a època contemporània. Per això, la denominació històrica de valencià ha coexistit amb la de català, documentada en determinades fonts valencianes, i generalitzada en l'àmbit de la romanística i de la universitat valenciana de les últimes dècades. Així mateix, no són escassos els testimonis en què s'ha evitat usar el nom d'una de les parts per a designar tot el conjunt del sistema lingüístic mitjançant fórmules compostes o sincrètiques tals com llengua valenciana i catalana, o bé en què s'han proposat denominacions integradores i superadores de la diversitat onomàstica."

Jurisprudencialment, l'ús de la llengua oficial d'una comunitat en altres del mateix àmbit lingüístic va quedar reconegut en la STC 50/1999, que enjudiciava la llei estatal de procediment administratiu. O, pel que fa als instruments normatius, la Carta europea de llengües regionals o minoritàries (CELRM), que en l'article 7 estableix com a principis que han d'inspirar la política, la legislació i la pràctica de l'estat "el respecte de l'àrea geogràfica de cada llengua regional o minoritària, de manera que assegurin que les divisions administratives ja existents o noves no constitueixen cap obstacle a la promoció d'aquesta llengua regional o minoritària" (lletra b) i "el manteniment i el desenvolupament de relacions, en els àmbits previstos per aquesta Carta, entre els grups que usen una llengua regional o minoritària i altres grups del mateix estat que parlin una llengua usada en una forma idèntica o pròxima" (lletra e). I, des de la perspectiva doctrinal, també s'ha apuntat la possibilitat de comunicació entre territoris (administracions i ciutadans) amb la llengua oficial pròpia coincident (entre molts altres, Tollivar 2006: 179; Vernet et al. 2003: 171). D'altra banda, estretament connectat amb aquesta qüestió, la unitat de la llengua té una empara jurisprudencial àmpliament consolidada, amb resolucions com la STC 75/1997, de 21 d'abril, relativa a l'àmbit universitari, o les del Tribunal Suprem sobre diversos àmbits, com ara les STS de 15 de març de 2006 o de 5 de desembre de 2012, entre moltíssimes altres (Pou 2017: 90-94).

Volem significar també les sentències recaigudes sobre els reglaments d'usos de la URV i la UPF, en què no es presenta cap objecció a la regulació dels usos dins dels territoris de parla catalana, malgrat les alegacions dels apel·lants per impugnar la idea de la comunicació administrativa dins d'un espai lingüístic compartit. És més, la mateixa URV¹⁵, precisament, un cop dictades les resolucions judicials, canvia "domini lingüístic" per "àmbit lingüístic" per ajustar-se a una nomenclatura amb aval científic i al requeriment de les sentències de primera i segona instància contenciosa administrativa (STSJC de 18 de gener de 2001).

¹⁵ Acord del Claustre de la URV de 25 de maig de 2001.

Esmentem especialment la normativa i la jurisprudència sobre les comunicacions dins l'àmbit lingüístic català de les administracions públiques catalanes perquè constitueix una eina per consolidar precisament un espai català de comunicació administrativa, però també perquè, com veiem més endavant, aquest criteri, que gaudia d'una consolidació important, ha estat qüestionat per decisions judicials recents.

1.6. La capacitat lingüística del personal

La capacitat suficient del personal és una de les característiques bàsiques del sistema: sense capacitat no hi ha ús. La capacitat en llengua catalana es basa justament en: a) l'oficialitat de la llengua; b) l'ús oficial de la llengua, modulada pel fet de ser la llengua pròpia de Catalunya; i c) els drets lingüístics dels ciutadans. És el correlat de l'estatus d'ús i dels drets ciutadans (Milian 2011: 153-156; Ridao 2014: 80; Segura 2019: 15-16). En aquest sentit apuntava la STC 46/1991, de 28 de febrer, els arguments simples, però diàfans, de la qual reproduïm i marquem en cursiva, per tal com determinades resolucions més recents ometen aquestes justificacions:

"La razonabilidad de valorar el conocimiento del catalán como requisito general de capacidad, aunque variable en su nivel de exigencia, viene justificada por diversos motivos. En primer lugar debemos mencionar *el carácter del catalán como lengua de la Administración de la Generalidad*, junto con el castellano, ambas de uso preceptivo (art. 5 Ley catalana 7/1983); que son válidas y eficaces las actuaciones administrativas hechas en catalán (art. 7.1 Ley catalana 7/1983); y que *los particulares gozan del derecho de usar el catalán en sus relaciones con la Administración* (art. 8 de la Ley 7/1983 y STC 82/1986, fundamento jurídico 3.º). Además, se trata de un requisito justificado y equitativo también en función de la *propia eficacia de la Administración autónoma* (art.103.1 C.E.), por lo que resulta constitucionalmente lícito exigir, en todo caso, un cierto nivel de conocimiento de la lengua catalana, que resulta imprescindible para que *el funcionario pueda ejercer adecuadamente su trabajo en la Administración autonómica*, dado el carácter cooficial del idioma catalán en Cataluña (art. 3.2 C.E. y art. 3.2 E.A.C.) y dada también la extensión del uso del catalán en todo el territorio de la Comunidad Autónoma." (FJ 3)

Per això l'article 11.1 de la LPL determina que el personal de les administracions catalanes ha de tenir el coneixement adequat i suficient de català. I l'article 11.3 diu:

“En el procés de selecció per a accedir a places de personal de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local i de l'administració i els serveis de les universitats, inclòs el personal laboral, s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti, en els termes establerts per la legislació de la funció pública.”

La necessitat de tenir una administració competent lingüísticament és ben present a l'Estatut, que projecta aquesta necessitat a totes les administracions i instàncies que no són de titularitat autonòmica fins allà on permet la competència en la delimitació de l'abast de la cooficialitat i en normalització i sempre vinculat a la satisfacció dels drets lingüístics de la ciutadania (art. 33.3 i 4, 102. 1, 3 i 4, i 147.1 i 3).

Aquest principi de capacitació lingüística té diversos ancoratges normatius en les diferents administracions, consistents en les administracions catalanes, però febles i a vegades gairebé inexistents en les estatals. Els tractem a l'epígraf següent.

Segona part

**LÍNIES BÀSIQUES DELS DRETS I
DELS USOS LINGÜÍSTICS DAVANT
DE LES ADMINISTRACIONS
CATALANES. UNA MENCIÓ A
L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA**

Sobre la base dels principis estatutaris i legals que s'han posat en relleu, tot seguit esbossem les línies bàsiques sobre els usos lingüístics a les administracions, els drets dels ciutadans que s'hi relacionen i els mandats de garantia, específicament la capacitat lingüística del personal. Dividim els àmbits administratius en dos blocs. Un primer, relatiu a les administracions catalanes, sobre les quals ja s'han fet moltes referències en el punt anterior. El segon bloc està dedicat específicament a l'Administració de justícia, a fi de mostrar un model de funcionament lingüístic regit per criteris força diferents dels s'apliquen a les administracions catalanes.

2.1. Administració de la Generalitat, ens locals i universitats

a) Usos oficials

El criteri bàsic d'ús que estableix la legislació és que el català és la llengua usada per les administracions catalanes¹⁶. L'article 6.1. de l'Estatut preceptua que el català és "la llengua d'ús normal i preferent de les administracions públiques [...] de Catalunya". Redunden en aquest principi els articles. 50.5 de l'EAC, pedra angular de l'ús administratiu del català a les administracions catalanes, que estableix:

"La Generalitat, l'Administració local i les altres corporacions públiques de Catalunya, les institucions i les empreses que en depenen i els concessionaris de llurs serveis han d'emprar el català en llurs actuacions internes i en la relació entre ells. També l'han d'emprar en les comunicacions i les notificacions dirigides a persones físiques o jurídiques residents a Catalunya, sens perjudici del dret dels ciutadans a rebre-les en castellà si ho demanen"

Al seu torn, l'article 2.2.a i 9.1 de l'LPL fixen l'ús en termes similars. De fet, el punt 5 de l'article 50 va ser agafat d'aquest darrer precepte, llevat de l'adverbi

¹⁶ L'article 5 de la Llei 26/2010, de 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya, es remet a l'Estatut i a la normativa lingüística de la Generalitat i ens locals.

“normalment” que acompanyava la realització de comunicacions i notificacions (Mlián 2013: 103)

El Decret 107/1987, norma dictada per desenvolupar l'antiga Llei de normalització lingüística pel que fa als usos administratius, és la norma que encara avui els regula i, en més d'un aspecte, conté uns mandats que, com a mínim, no casen gaire amb la jurisprudència involucionista assentada a partir de la STC 31/2010. Seguint la pauta establerta en els preceptes estatutaris i legals, marca un ús general del català (art.2.1). Distingeix entre usos interns, relacions institucionals i relacions amb els administrats. Pel que fa als usos interns, totes les actuacions s'han de fer en català (art. 3.1), com també els impresos, la documentació, els rètols, el programari, etc. (art. 3.2 a 4). És interessant també que els estudis i projectes encarregats a tercers dins de l'àmbit català també han de ser lliurats en català.

Quant a les relacions institucionals i administratives dins de Catalunya, la llengua de relació és el català (art.5). Però de fet, interpretant en sentit contrari l'article 8, el català és la llengua de relació en tot l'àmbit lingüístic català. Igualment, les articles 16 a 20 preveuen els avisos i publicitat, que també es farà prioritàriament en català a Catalunya, i en versions dobles fora. No així les disposicions de publicació oficial obligada, que es faran en les dues llengües, i en aranès quan afecta l'Aran. És rellevant que s'opti per evitar les edicions simultànies català-castellà dins de Catalunya (art. 19), per tal com es vol mantenir el català com a llengua amb un ús institucional autònom. Destaquem també l'autorització d'usar altres llengües oficials per adreçar-se a altres institucions amb altra llengua oficial, com també la possibilitat d'acceptar comunicacions en aquestes llengües (art. 6, 7 i 8).

Finalment, pel que fa a les relacions amb la ciutadania (art. 9 a 15), s'estableix l'ús general del català dins l'àmbit lingüístic català i “normalment” el castellà fora d'aquest àmbit¹⁷. També s'apunta que s'admeten les comunicacions de la

¹⁷ Cal tenir present de l'article 15.3 de la Llei 39/2015, d'acord amb el qual “[l]’Administració pública instructora ha de traduir al castellà els documents, expedients o parts d'aquests que hagin de tenir efecte fora del territori de la comunitat autònoma”, més taxatiu pel que fa a l'ús del castellà que el Decret 107/1987.

ciutadania en castellà i la possibilitat d'admetre també altres llengües oficials (art. 10). En tot cas, el ciutadà té dret a les relacionar-se activament i passivament en castellà si ho demana.

La legislació sobre Administració local s'expressa en termes semblants, d'acord amb l'Estatut i l'LPL. El Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya estableix el català com a llengua pròpia de l'Administració local i, per consegüent “la llengua d'ús normal i general en les seves activitats” (art. 5.1). Aquest criteri, igualment està limitat pel dret de la ciutadania a relacionar-se amb la llengua oficial de preferència (art. 5.2). Com s'ha indicat, hi ha un gran nombre de reglaments d'ens locals, amb un patró força comú. Un dels darrers, i amb una regulació bastant exhaustiva, és el Reglament d'ús de la llengua catalana de l'Ajuntament de Barcelona, que mantenia el criteri d'ús general i preferent del català en tots els àmbits d'actuació propis (art. 2) i en el de les empreses amb concert amb l'Ajuntament o subvencionades (art.1.3). A partir d'aquí, segueix un esquema semblant, però més detallat, a l'indicat en el Decret 107/1987.

Aquest reglament va ser impugnat i la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) de 23 de maig de 2012, avalada per la STS de 5 de maig de 2015, lamina el potencial regulador i de foment de la llengua catalana en aplicar de manera entenem que abusiva la doctrina de la STC 31/2010. En destaquem dos sentits. El primer, el de la necessària “paritat” entre llengües, que bandeja la preferència de català:

“la paritat jurídica d'ambdues llengües a la qual es refereix el Tribunal Constitucional comporta que quan més intensa és la regulació de l'ús d'una llengua, més intensitat haurà de rebre també l'altra”.

I el segon, l'establiment de mínimes formalitats per escollir la llengua de relació entre ciutadà i administració:

“el dret de preferència lingüística l'exerceix el ciutadà i és l'Administració que s'ha d'adaptar a aquesta elecció [...] el Tribunal Constitucional ha establert que aquesta opció no pot quedar sotmesa a una càrrega específica, plantejament que suposa un canvi respecte a la jurisprudència ordinària emesa fins aleshores.”

Certament aquesta doctrina, que encara ha tingut derivades més restrictives, com es veurà en l'epígraf 3, limita profundament la capacitat de foment de català i l'autonomia lingüística (Segura 2019: 7-8). I tot això sense fer esment de la llei que hi dona empara (Milian 2013: 92-93).

b) Drets lingüístics

Els drets dels ciutadans que es relacionen amb les administracions catalanes (recordem que ens referim també a administració local i universitària) estan òbviament vinculats als usos que acabem d'esmentar. Cal partir de la consideració del dret lingüístic de ciutadà (o més precisament, interessat) a relacionar-se amb l'Administració en la llengua oficial de preferència, a l'opció lingüística, en sentit actiu i passiu (article 6.2 EAC, article 3.2 i 4 LPL). Certament, mentre que el dret a adreçar-se a les administracions públiques deriva directament de l'oficialitat de la llengua, el dret a ser-hi correspost ha tingut una evolució jurisprudencial¹⁸ i doctrinal més oscil·lant i menys clara (Vernet i Pou 2006: 159-166; Milian 2013: 92-93). Fins i tot la Llei de política lingüística de 1998 deixa aquest dret en un punt mig. Ara bé, com assenyala Segura, "en la mesura en què l'ordenament jurídic regula amb profusió els usos institucionals de les llengües i que els ciutadans gaudeixen de drets lingüístics, les administracions públiques no disposen en general de la possibilitat d'elegir lliurement una o altra llengua i, en conseqüència, estan obligades a fer ús d'ambdues llengües oficials i a adequar-se a les regles d'ús lingüístic establertes per a cada situació i relació jurídiques" (2019: 8). L'ordenament lingüístic, en aquest sentit, en aquest àmbit de relació amb l'Administració, ha completat de manera força exhaustiva els drets d'opció lingüística de la ciutadania (Ridao 2013).

Amb caràcter general, com indicàvem, la normativa recull el dret d'opció lingüística en els dos vessants, actiu i passiu (art. 33.1 EAC i 9.1 i 10 LPL), que es

¹⁸ En el sentit d'afirmar aquest dret, la important STC 74/1989, de 24 d'abril. Vegeu en un sentit més limitat, per exemple les STS de 26 de març de 1996, 25 de setembre de 2000 o de 22 de maig de 2007.

conjugua amb l'ús general del català en el sentit que sempre els ciutadans tenen dret a rebre les notificacions i comunicacions en castellà si ho demanen (Aguado 2013: 134). De manera clara la legislació catalana, a diferència de les normatives d'altres comunitats o de la normativa estatal (Milian 2013), instaura un ús oficial del català, amb un ús del castellà només a petició del ciutadà o de la persona interessada (Ridao 2013: 49).

S'han suscitat diverses qüestions interessants entorn l'exercici del dret d'opció. N'assenyalem dues. Primera, sobre quin és l'abast de l'article 10.2 de l'LPL quan estableix que "l'Administració ha de lliurar a les persones interessades que ho sol·licitin, en la llengua oficial demanada, una testimoniança traduïda d'allò que els afecta. La sol·licitud de traducció no pot comportar cap perjudici o despesa al sol·licitant ni retards en el procediment ni suspendre'n la tramitació i els terminis establerts." Aquest precepte sembla circumscriure el dret a la traducció dels interessats a la documentació que essencialment els afecti i no a tot el procediment. El precepte sembla evitar la traducció indiscriminada.

I segon, també en el marc del procediment administratiu, sobre quina és la conseqüència jurídica de no atendre la sol·licitud lingüística. S'apunta la idea que, en el marc del procediment administratiu a les administracions catalanes, hi ha el dret a ser correspost en la llengua oficial de preferència, que se satisfà amb la traducció, però no suposa la interrupció dels terminis administratius "si deixa transcórrer el pas d'un termini d'impugnació o s'oblida de demanar-ne la traducció en el moment oportú" (Vernet *et al.* 2003: 169). Aquesta interpretació dona un marge a l'Administració per no veure's blocada per l'actitud obstructionista d'algun interessat, i així ho ha reconegut de manera implícita alguna sentència, com s'indica més endavant. Ara bé, aquest dret, exercit en el moment oportú, entenem que no pot quedar sotmès l'atenció més o menys discrecional o retardada de l'Administració. De fet, la normativa poc diu sobre l'exercici del dret. Coincidim amb Milian, quan, sobre la falta de concreció de la legislació i en concret respecte de l'article 10.2 esmentat, afirma que "res no estableix sobre els efectes d'una notificació feta, tot i la sol·licitud de l'interessat, en una llengua diferent de la sol·licitada, ni tampoc res no disposa sobre els efectes que ha de tenir la sol·licitud de la traducció en el còmput de terminis

per a la interposició de recursos, o sobre la interrupció de la prescripció en els procediments sancionadors. La no suspensió de la tramitació o dels terminis que s'hi preveu només sembla cobrir els supòsits dels tràmits o fases interns del procediment." La no atenció del dret a ser correspost en la llengua explícitament escollida ha de tenir una conseqüència, conclou l'autor, respecte de l'eficàcia de les notificacions, en el sentit de suspendre o interrompre el termini d'impugnació (Milian 2013: 94 i 110).

Segura, tot i posar en relleu la dificultat de la idea d'ús paritari de les dues llengües, creu que l'Administració ha d'optar sempre per la decisió més favorable al dret lingüístic (Segura 2011: 90-93). No obstant això, cal entendre que, tot i que el dret d'opció lingüística en sentit passiu no es pot veure vulnerat per una pràctica administrativa que l'obvii o el dificulti, al nostre entendre, tampoc no pot constituir un instrument indiscriminat per impedir l'actuació administrativa en català (Aguado 2013: 146-147). I així ho reconeix la pràctica de moltes resolucions judicials, com la STS de 25 de març de 2011, que refereix un cas en què el TSJ de Galícia rebutja la pretensió extemporània de traducció quan l'interessat havia comprès totes les actuacions fetes. Citem, a tall d'exemple, una sentència del Jutjat Contenciós Administratiu 9 de Barcelona de 3 de maig de 2016, que en un expedient sancionador de l'Agència Catalana del Consum, després de recordar que el català també és oficial, indica:

"En el presente procedimiento, tramitado en catalán, la amplia y detallada Resolución sancionadora se redactó en castellano, y resuelve las alegaciones que se han realizado por [...], que acreditan un conocimiento completo de las actuaciones seguidas, así como se ejerció el derecho de defensa en vía administrativa, por lo que ninguna indefensión se ha producido a la recurrente, pues en su escrito de 10 de diciembre de 2014 aunque solicitaba que se tramitara en castellano y la propuesta de resolución y la resolución se redactara en catalán, las alegaciones al pliego de cargos así como el recurso de reposición y el presente recurso contencioso administrativo evidencian que comprendió perfectamente el alcance de este trámite y articuló su defensa de forma completa, por lo que esta alegación ha de ser desestimada."

A propòsit d'això, cal fer una precisió important. S'ha de distingir el dret d'opció lingüística del dret a no patir indefensió. El primer és un dret estatutari i

desenvolupat legalment i qui l'exerceix no l'ha de justificar: és el dret a rebre de l'Administració la resposta en la llengua oficial volguda. L'exercici d'aquest dret, com s'ha vist, suposa unes conseqüències en cas d'incompliment, però el dret no inclou, per exemple, la traducció de tota la documentació de l'expedient que no ha generat l'Administració. Per contra, el dret a no patir indefensió per raó de llengua, connectat amb el dret fonamental de l'article 24 CE, aplicat a l'àmbit judicial, però extensible també en el procediment administratiu sancionador, suposa que qui formula la petició lingüística té dret a la traducció o interpretació, però aquí el desconeixement de la llengua (en el nostre cas, per regla general el català) ha de ser acreditat i ha de produir realment indefensió (Vernet i Pou 2006; Milian 2011: 156-157). Per la seva projecció sobre la llengua, i en la mesura que sovint el dret d'opció passiva cobreix l'esfera protegida per la prohibició d'indefensió, els dos drets s'entrellacen, però cal no confondre'ls, perquè el primer justament deriva del mateix concepte de l'oficialitat, mentre que el segon suposa una excepció a aquesta, en la mesura que reconeix al ciutadà que en cas de desconeixement de la llengua el poder públic està obligat a comunicar-s'hi en la llengua que compregui.

Com a clàusula de tancament, la legislació recull el principi de no discriminació (article 32 EAC i 4.1.e LPL). Com s'ha posat en relleu, el dret a no ser discriminat per raó de la llengua (oficial) no implica que el poder públic no pugui establir diferenciacions en les mesures amb contingut lingüístic (per totes, STC 46/1991 i 337/1994). De fet, la capacitat de disciplinar els usos lingüístics, ben qüestionada a partir de la STC 31/2010, implica la possibilitat de modular la relació lingüística amb la ciutadania tot respectant els drets d'aquesta en relació amb l'ús de les llengües oficials. L'evolució jurisprudencial posa en relleu que la interpretació expansiva d'aquesta dret (recollit sovint com a dret dels "castellanoparlants") juntament amb la configuració d'un deure general de conèixer només per al castellà posa en entredit l'actuació administrativa com a garant del dret d'ús del català i com a instrument de redreçament de la llengua pròpia. Com apuntem més endavant, aquesta evolució expansiva de la no discriminació en relació amb la negació del deure de conèixer la llengua pròpia la podem veure en algunes resolucions de l'àmbit municipal a Catalunya o Galícia, en les sentències de Decret valencià d'usos, en l'àmbit dels funcionaris d'habilitació estatal al País

Valencià o encara en alguna jurisprudència recent relativa a l'activitat subvencionada i a l'accés a la funció pública del País Basc.

c) La capacitat lingüística com a garantia del dret

Insistim-hi, el mateix mandat de funcionament en català és la garantia del dret d'usar el català. Ho palesa ja d'entrada la ubicació del mandat de funcionament en català de l'article 50.5, situat sistemàticament en les mesures de foment i difusió del català. Aquesta és una garantia molt transcendent en el context d'una llengua minoritzada i emparada per un procés de normalització (les sentències cabdals del TC així ho han reconegut, com la 337/1994 o, per bé que ben incidentalment, la mateixa 31/2010).

Sense detenir-nos en aquest punt, hi altres garanties que estableix l'Estatut i l'LPL, que en l'article 5.2 indica que "[l]a Generalitat ha de fer actuacions d'emparament, de protecció i de promoció i foment de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, amb l'adopció de les mesures necessàries i la destinació dels recursos suficients." Per al castellà, com hem vist, es garanteix en tot moment el dret d'usar-lo i a ser-hi correspost. I també la garantia fonamental de la no discriminació esmentada.

Des d'un punt de vista instrumental, com a garantia dels drets, sempre hi ha la via de les accions judicials (article 4.2 LPL) i del Síndic de Greuges (art. 4.3 LPL), que ha tingut una activitat important en aquest sentit (Aguado 2013; Nogueira 2014). Des de la mateixa Administració, també l'Oficina de Garanties Lingüístiques de la SPL actua com a mecanisme de tutela (per a una visió d'aquest mecanisme administratiu, Llabrés 2020).

També cal destacar les garanties lingüístiques dins de l'Administració electrònica. La legislació estatal té poques mencions més enllà de l'article 15 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les AP. En la Llei 29/2010, del 3 d'agost, de l'ús dels mitjans electrònics al sector públic de Catalunya, la disposició addicional 5a estableix del dret d'opció lingüística en les aplicacions que el sector públic posa a disposició de la ciutadania. La doctrina ha destacat com l'abast lingüístic d'aquest tipus de relació entre administrats i Administració va molt més enllà del vessant merament instrumental

(Aguado 2013: 163-164 ; Lasagabaster 2013: 165-190). Els webs de les administracions, les seues virtuals i la tramitació electrònica, els registres telemàtics o la interoperabilitat suposen un accés diferent de la ciutadania a la informació i a la tramitació administrativa que requereix una cura especial en l'opció lingüística. Per això la mateixa Llei 29/2010 insisteix, en l'article 17.e, en la necessitat de proveir eines multilingües que facilitin la tramitació del procediment en la llengua escollida. L'equilibri entre l'Administració com a eina de difusió del català i el respecte al dret lingüístic del ciutadà requereix solucions eficients i dinàmiques.

Ara bé, la garantia principal perquè l'Administració pugui atendre els drets lingüístics de les persones que s'hi relacionen, especialment els drets dels que ho fan en català, és la competència lingüística del personal funcionari i laboral que la serveix. La capacitat es basa justament en l'oficialitat de la llengua, en l'ús oficial que en fa el poder públic, i l'atenció als drets lingüístics dels ciutadans. Ho assenyala el TC en la molt citada STC 46/1991, sobre el requisit lingüístic a la funció pública catalana, doctrina consolidada que, com es veurà, ha estat parcialment qüestionada en resolucions recents posteriors a la STC 31/2010. La legislació catalana, però se sustenta en la capacitat lingüística del personal com a garantia d'ús del català i dels drets dels ciutadans. Així, l'article 6. 2 EAC assenyala que "els poders públics de Catalunya han d'establir les mesures necessàries per facilitar l'exercici d'aquests drets [lingüístics]". En consonància, l'article 11.1 de la LPL determina que el personal de les administracions catalanes ha de tenir el coneixement adequat i suficient de català, i el punt 3 del mateix article estableix el mandat d'acreditació del coneixement en les administracions autonòmica, local i universitària.

Dins l'àmbit de la Generalitat, l'article 42 del Decret legislatiu 1/1997, de 31 d'octubre, pel qual s'aprova la refosa en un Text únic dels preceptes de determinats textos legals vigents a Catalunya en matèria de funció pública estableix com a principi de selecció que "s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita." I en termes semblants, per a l'àmbit local l'article 287.2 del Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya, com a criteri de selecció general indica que "s'ha d'acreditar el coneixement del català i, en els

ens locals d'Era Val d'Aran, també de l'aranès, tant en l'expressió oral com en l'escripta, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracta." I així també en les altres situacions de provisió de llocs de treball.

Molt important ha sigut l'article 303.2 de la Llei municipal i de règim local, que conté un mandant pera la provisió de places d'habilitats nacionals:

"Els ens locals de Catalunya han d'incloure el requisit del coneixement oral i escrit del català en les bases de la convocatòria del concurs per a proveir llocs de treball reservats a funcionaris i funcionàries de l'Administració local amb habilitació de caràcter estatal, i de l'aranès, en el cas dels funcionaris i funcionàries que han de prestar serveis en l'àmbit territorial d'Era Val d'Aran."

Aquest mandat ha estat desenvolupat en Decret 14/1994, que regula aquesta exigència, i ha sigut validat judicialment, en el darrer cas per les sentències del TS de 24 de juliol de 2013 i d'1, 16 i 22 de juliol de 2014. Sens dubte constitueix una garantia important per als ens locals que aquest personal hagi d'acreditar la competència lingüística en català per desenvolupar la seva tasca.

Per acabar, fem una menció a les normatives que, traslladant la regulació legal, estableixen la garantia de capacitació lingüística per al personal dels àmbits locals i universitaris.

En l'esfera local, els reglaments recullen el requisit lingüístic en el procés de selecció. Per exemple, article 19 del Reglament de l'Hospitalet de Llobregat, amb un principi general de capacitació lingüística modulada en algun tipus de provisions, o els articles 19-20 de l'Ajuntament de Barcelona, amb una exigència superior. En ambdós casos es recull la necessària capacitació del personal d'habilitació estatal. Al seu torn, a l'àmbit universitari que, seguint igualment el criteri marcat per la normativa indicada, recull el requisit lingüístic en les seves disposicions d'usos lingüístics per als personal d'administració i serveis. A tall d'exemple, el Reglament d'usos lingüístics de la UB, de 30 d'octubre de 1996, estableix que "[e]ls processos d'accés del personal d'administració i serveis funcionari o laboral (eventual, interí o fix) de la UB han de preveure com a requisit previ a la prestació de serveis professionals d'aquest personal l'acreditació del coneixement de llengua catalana adequat a la plaça, el grup o la categoria a què es vol

accedir." (art. 6.1). I així els altres, amb contingut similar, com el 7.2 del de la URV o el 20 del de la UPF. És interessant de remarcar que en les diveses impugacions que hi ha hagut d'aquests reglaments, les sentències, tan d'instància com al Tribunal Suprem, no han incidit ni alterat el règim de la capacitació lingüística.

Dins l'àmbit universitari, i pel que fa als docents, el Decret 128/2010, de 14 de setembre, sobre l'acreditació del coneixement lingüístic del professorat de les universitats del sistema universitari de Catalunya, requereix, en línies generals i amb previsió de determinades modulacions i excepcions, el nivell "que assegurí la competència del professorat per participar amb adequació i correcció a les situacions comunicatives que requereixen les tasques acadèmiques, de manera que quedin garantits els drets lingüístics dels estudiants"¹⁹.

2.2. Administració de justícia

Dibuixat el quadre bàsic d'usos i drets relatius a la llengua en les administracions públiques catalanes, fem ara uns apunts sobre aquesta matèria en l'Administració de justícia, especialment en aquells punts singulars a Catalunya o que entenem que resulten més rellevants a l'efecte d'il·lustrar el tractament divers dels usos i els drets lingüístics²⁰.

a) Usos oficials

Quant el règim dels usos lingüístics a l'àmbit judicial, la regulació bàsica és a la Llei orgànica del poder judicial i a les altres lleis procedimentals,

¹⁹ Aquest Decret va ser objecte de recurs per l'entitat Convivència Cívica Catalana perquè entenia que la seva vertadera naturalesa era "generar una discriminación por razón de la lengua", però primer en instància i després la STS de 13 de juny de 2014 van desestimar la pretensió per falta de legitimació de la recurrent.

²⁰ Per a una visió més completa sobre aquest àmbit, especialment amb relació a Catalunya, vegeu el profund treball d'Anna Maria Pla, *El règim jurídic de les llengües a l'Administració de justícia* (2005) i el meu treball "El català a l'Administració de justícia i el nou Estatut" (2007). Ambdós apunten possibilitats pel que fa als usos i a la garantia dels drets que, tanmateix, la STC 31/2010 ha posat en entredit.

significadament la Llei d'enjudiciament civil, que recull substancialment la normativa de la primera. L'article 231 LOPJ estableix els trets bàsics dels usos i dels drets lingüístics. Primer de tot, consolida el castellà com a llengua "general". Així ho interpreta la STC 56/1990, relativa a la impugnació de l'LOPJ, malgrat que no hi ha cap norma que reculli explícitament aquesta denominació. Diversament, la llengua oficial pròpia resta només com a possibilitat per al personal al servei de l'Administració de justícia.

"el caràcter de llengua oficial de caràcter general del castellà i l'obligació de tots els espanyols de conèixer-lo [...] fa que aquesta sigui la llengua generalment usada en l'Administració de justícia".

Sens dubte és una normativa sorprenent tenint en compte el zel que ha tingut la doctrina constitucional, com en la repetida STC 31/2010 respecte a l'ús del català, a emfatitzar que el dret de tria és del ciutadà i no de l'Administració.

En segon lloc, es preceptua l'ús del castellà per part del personal judicial (art 231.2 LOPJ) o la traducció de les actuacions i documents presentats (art. 231.4 LOPJ) quan una part al·legui desconeixement que li generi indefensió. La perspectiva de l'ús del català és, doncs, ben precària: és potestatiu per part del personal judicial, que, com veurem, no té l'obligació de saber-lo; quan una part n'al·lega el desconeixement, el personal judicial ha de canviar al castellà i els documents s'han de traduir. No entrem ara aquí en els requeriments que ha de tenir la indefensió de la part ²¹, però el que resulta evident és que les normes d'ús idiomàtic no casen gens amb la proclamada "paritat entre català i castellà" referida als usos lingüístics de les administracions catalanes i de l'ensenyament.

²¹ Algunes resolucions, com la STS de 23 de desembre de 2015, apunten que quan l'advocat desconeix la llengua, la indefensió ha de ser real i acreditada i assenyala, sense desenvolupar l'argument, però, que hi ha certa responsabilitat de l'advocat en un territori amb doble oficialitat (en un sentit semblant, la STS de 19 de juliol de 2018). En conjunt, però, es manté, primer, una certa idea de presumpció de desconeixement de les llengües pròpies i, segon, que els motius de no apreciar lesió del dret de defensa són de caràcter processal, sobretot per l'actitud contradictòria de l'intervinent que l'al·lega.

L'altra qüestió és si qui desconeix l'idioma és el mateix personal judicial. La STC 105/2000, de 13 d'abril, ho va resoldre en el sentit d'entendre que les jutges retenen sempre la facultat de demanar la traducció:

"...si el titular del órgano jurisdiccional no comprende un documento redactado en una lengua distinta al castellano que sea cooficial en la Comunidad Autónoma en la cual radica el órgano, el titular de éste, no sólo está facultado para ordenar su traducción, sino que ha de considerarse obligado a ello para cumplir la función que le es propia." (FJ 12)

I en un sentit similar es pronuncia la ITC 166/2005 en què, des d'una altra perspectiva, considerava que la garantia del dret a intèrpret resol satisfactòriament el conflicte potencial entre el dret d'ús de la llengua oficial i la no exigibilitat del seu coneixement als membres de la carrera judicial (Pons 2019: 7).

Però, a més, la traducció també s'ha de fer quan els documents i les actuacions "hagin de tenir efecte fora de la jurisdicció dels òrgans judicials situats a la comunitat autònoma, llevat de si es tracta de comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia coincident" (art. 231.4). El possible dubte interpretatiu és si aquest mandat regeix igual per als òrgans jurisdiccionals centrals. Diverses resolucions judicials recorden el deure de traducció des de la comunitat autònoma quan els documents hagin de tenir efecte en òrgans centrals o en òrgans de territori on la llengua pròpia no és oficial, com ara la STS de 13 de febrer de 1994, que estableix clarament la doctrina d'acord amb la qual tots els documents que es remetin al TS siguin traduïts: "en lo sucesivo se proceda a cumplir rigurosamente con lo dispuesto en el artículo 231.4 2º inciso de la Ley Orgánica del Poder Judicial". Tot i que la interlocutòria de la Sala Social del TS de 24 de novembre de 2009 admetia una interpretació possibilista respecte de la necessitat de traducció al castellà, resolucions posteriors, com la interlocutòria de 18 de novembre de 2011, han descartat, novament emparant-se en la STC 31/2010, aquesta línia interpretativa (Pou 2019: 318).

Per tancar aquesta breu configuració dels usos, és important esmentar l'article 9 CELRM, que en línies generals i concretat sobre diferents àmbits jurisdiccionals, indica que el procediment judicial "ha de ser conduït" en català, com a

llengua protegida pel text, si la part ho demana (art. 9.1). També que la llengua té efectes fora del seu àmbit territorial (art. 9.2 CELRM). La Interlocutòria 166/2005, abans esmentada, va indicar que l'article 9.1.a.i. ("en els procediments penals: assegurar que els òrgans judicials, amb la sol·licitud d'una de les parts, portin el procediment en les llengües regionals o minoritàries") no és incompatible amb l'article 231 (en el sentit que el jutge es pot valdre d'intèrprets per entendre els intervinents) perquè la interpretació sempre salva la distància entre la llibertat lingüística del funcionari (o el seu desconeixement de la llengua oficial) i el dret del ciutadà.

Tanmateix, aquesta compatibilitat és qüestionada reiteradament pels informes del Comitè d'Experts i per les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa. Així, en el darrer, [l'Avaluació del Comitè d'Experts de la implementació de les recomanacions per a l'acció immediata, de 31 de març de 2021](#), objecta clarament la prioritització total del castellà que fa l'article 231 de la LOPJ i la consegüent marginació de la llengua minoritària com la limitació del dret lingüístic de les parts. Davant d'això, el Comitè considera:

"[...] that the approach of the Spanish authorities continues to stand in opposition to their obligation specified in Article 9. The Committee of Experts regrets that the Spanish authorities have not changed their standpoint. Therefore, it repeats the necessity of taking immediate legislative action in order to enable the use of regional or minority languages in judicial proceedings at the request of one party and according to the ratification by Spain."

Sobre aquesta base, el Comitè de Ministres del Consell, en data 15 de juny de 2021, es remet a la Recomanació d'11 de desembre de 2019, el primer punt de la qual advoca per *"amend the Organic Law on the Judiciary so as to ensure the use of the co-official languages in judicial proceedings at the request of one of the parties"* ([Recomanació CM/RecChL\(2019\)7](#)). La doctrina ha clamat per la urgència de la reforma de la LOPJ en el sentit de facilitar l'ús de les llengües tutelades per la Carta (Castellà: 2016; Pla 2018; Ramallo 2021)), clam que fins al moment no ha tingut, malgrat les nombrosíssimes iniciatives parlamentàries, cap concreció legislativa²².

Les línies bàsiques dels usos que regula la normativa estatal sobre l'Administració de justícia, i sense tenir en compte la capacitat lingüística del personal, que veiem més endavant, ens indiquen una prioritització clara del castellà que, com deia ja fa anys Agirreazkuenaga, situa la llengua pròpia en una posició de llengua de segon grau (2000: 409). L'Estatut d'autonomia, seguint ja la línia iniciada per la Llei de política lingüística, i tenint en compte que no pot entrar a regular els usos concrets d'aquesta Administració, intenta redreçar la situació amb el reconeixement de drets als ciutadans que es relacionen amb l'Administració de justícia, i hi vincula la capacitat del personal que la serveix.

b) Drets lingüístics

La LOPJ estableix el dret de tots els intervinents a utilitzar el català o castellà (art. 231.3) i el dret a no patir indefensió per desconeixement del català (art. 231.2). La perspectiva que adopta la Llei és preventiva: sempre que algú no sàpiga català, es passa al castellà, bé el mateix personal judicial, bé a través de la traducció i la interpretació. La normativa de l'EAC i de la LPL adopta una perspectiva essencialment des dels drets ciutadans. L'article 33.2 EAC estableix:

"Totes les persones, en les relacions amb l'Administració de justícia, el Ministeri Fiscal, el notariat i els registres públics, tenen dret a utilitzar la llengua oficial que elegeixin en totes les actuacions judicials, notariales i registrals, i a rebre tota la documentació oficial emesa a Catalunya en la llengua sol·licitada, sense que puguin patir indefensió ni dilacions indegudes a causa de la llengua emprada, ni se'ls pugui exigir cap mena de traducció."

Els drets que estableix superen l'abast de l'article 13 de la LPL i es basen en la idea d'opció lingüística completa. Interpretant el precepte estatutari conjuntament

²² En aquest sentit és molt interessant, tot i que ja antic, l'anàlisi de les iniciatives de la professora Pla Boix a *El règim jurídic de les llengües...* Una de les iniciatives més treballades va ser la Proposició de Llei orgànica de modificació de la LOPJ i altres normes connexes en matèria de drets (exp. 125/000016), presentada el 2014 a les Corts Generals pel Parlament de Catalunya (Resolució 846/X del Parlament), que va ser rebutjada el 2015.

amb l'article 231 i a la llum de la jurisprudència, podem extreure els continguts següents:

1. Dret a adreçar-se a la justícia en català o castellà. Aquest dret, però, està limitat en diversos sentits per al català. Territorialment, atès que, llevat dels casos d'intervencions en l'àmbit penal²³, l'ús del català està vedat als òrgans jurisdiccionals centrals (Pou 2020). Funcionalment, perquè no es reconeix el dret a ser entès directament en català per part del personal judicial (el mateix article 231.5 possibilita la intervenció d'intèrpret en qualsevol moment, i la ITC 166/2005, de 19 d'abril, acull aquesta perspectiva²⁴. Igualment, *de facto* el dret queda limitat quan un dels intervinents al·lega indefensió (art. 231.2 LOPJ), que obliga a substanciar el procediment en castellà, en clara contradicció amb el que estableix l'article 9 CELRM.

2. Dret a ser-hi correspost. D'acord amb el que estableix l'article 33.1 EAC, les persones tenen dret "a rebre tota la documentació oficial emesa a Catalunya en la llengua sol·licitada". Segons la dicció del precepte, només es té dret a la documentació oficial que emet l'òrgan judicial, no a tot l'expedient. Per instar la traducció dels documents que aporten les parts o demanar intèrpret per entendre l'altra part, cal que hi hagi un desconeixement real que produeixi indefensió.

²³ La Sentència de l'Audiència Nacional de 24 d'abril de 2008 argumenta a favor del dret a fer servir el català per part dels acusats davant d'aquest tribunal, sobretot com a manifestació del dret de defensa de l'article 24 de la CE. Més controvertida, per restrictiva, ha estat la STS 459/2019, de 14 d'octubre, relativa a l'encausament dels líders del procés sobiranista, que, si bé es reconeix el dret de l'acusat a utilitzar el català com una de les garanties del procés, hi estableix força limitacions.

²⁴ Aquesta posició ja havia estat manifestada en resolucions del TC com la Sentència 2/1987 o la Provisió d'1 d'octubre de 1997.

²⁵ Així, la STS de 15 d'abril de 1997 estima la pretensió d'un advocat que diu no entendre la resolució administrativa en català d'un ajuntament que va sancionar la seva defensada, per la qual cosa el Tribunal aprecia la lesió de l'article 24 de la CE pel desconeixement lingüístic de l'advocat. Altres resolucions, però, han mantingut una posició molt més matisada, com les STS de 29 de maig de 1995, STS de 20 de maig de 1996, STS de 18 de juny de 1998, STS d'1 de març de 1999, ITS de 19 de desembre de 2003 o STS de 18 d'abril de 2012. En el mateix sentit, les esmentades STS de 23 de desembre de 2015 i STS de 19 de juliol de 2018.

Certament, d'acord amb les resolucions d'alguns tribunals d'instància i del mateix Tribunal Suprem²⁵, la indefensió i el desconeixement s'han de provar, i en tot cas no constitueixen un expedient indiscriminat per demanar l'anul·lació de les actuacions, atès que s'ha d'al·legar en el moment processal oportú i no es pot actuar contra els propis actes, com ara no manifestar problema de comprensió i després adduir indefensió per desconeixement (Pou 2019: 317). D'acord amb l'oficialitat del català i el deure professional, també s'hauria de revisar l'"exempció" de conèixer el català de la qual actualment gaudeixen de fet les defenses lletrades de les parts i que suposa una distorsió important en els procediments judicials.

Sens dubte, en aquest vessant passiu del dret d'opció caldria aplicar la doctrina del TC exposada en la Sentència 31/2010 sobre la necessària absència de formalitats en el dret a ser correspost en la llengua oficial demanda. No és aquesta la resposta que majoritàriament ofereixen els òrgans judicials sobretot pel que fa a la llengua catalana, tot i els diversos acords que ha adoptat la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en aquest sentit²⁶.

3. Finalment, l'article 33.2 preveu determinades interdiccions, ja referides en els apartats anteriors: el drets a no patir indefensió ni dilacions indegudes ni a ser requerits de traducció. Pel que fa a la indefensió, tal com hem vist, des de la perspectiva actual, tenint en compte la configuració que en fa l'article 231 LOPJ i el rebuig de la jurisprudència constitucional al deure de conèixer el català paral·lel al del castellà, és una garantia que distorsiona el contingut del dret d'opció lingüística. La prohibició d'indefensió ha de ser una garantia processal vinculada a un dret fonamental (Vernet i Pou 2007: 155), però de fet se li proporciona una *vis expansiva* que la converteix en una salvaguarda del dret dels castellanoparlants a desconèixer l'altra llengua oficial. Quant a les dilacions indegudes, caldria posar en estudi la dilació que suposen moltes traduccions

²⁶ Diversos acords de la Sala de Govern del TSJC han recordat el dret d'opció en el vessant actiu i passiu. Així, entre altres, els de 4 de setembre de 2007 o de 26 de gener de 2010, i recentment el de 26 de gener de 2021. Important és l'acord de la Secretaria de Govern del mateix Tribunal de 7 de gener de 2021 que dona impuls a l'exercici del dret d'opció lingüística per mitjà de les eines informàtiques implementades pel Departament de Justícia.

al castellà quan alguna part o l'advocat d'aquesta al·leguen desconeixement lingüístic. Igualment, la prohibició de demanar traduccions a les parts va encaminada a foragitar la pràctica que encara ara a vegades es dona de demanar a la part que tradueixi la documentació aportada en català, o que faci la intervenció oral en castellà²⁷.

4. Finalment fem esment del dret que conté l'article 33.5 EAC de relacionar-se en català amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccionals d'àmbit estatal. El mateix article ja es va autoprotegir de possibles impugnacions en establir que aquest dret s'ha d'exercir "d'acord amb el procediment establert en la legislació corresponent", i efectivament la STC 31/2010 en va validar la legitimitat constitucional per tal com contenia aquesta remissió. A la pràctica, com s'ha vist en diverses resolucions esmentades, aquest dret no té recorregut sense una norma estatal específica que l'empari.

Del conjunt normatiu cal advertir, doncs, que la posició jurídica del català, quant a usos i quant a drets, és clarament desavantatjosa respecte del castellà. L'Estatut fa un esforç notable per equilibrar-la a través de l'explicitació dels drets lingüístics de les persones que s'hi relacionen, però malgrat alguna resolució que intenta observar aquest equilibri, en general el castellà i els drets de les persones en relació amb aquest idioma hi són clarament prioritzats. Com veurem tot seguit, el perfil lingüístic del personal judicial no fa més que aprofundir en aquesta manca d'equilibri.

c) La capacitat del personal judicial

Diferents textos i actuacions dels poders públics catalans incideixen sobre l'ús de la llengua en l'Administració de justícia amb una voluntat garantista

²⁷ Reportem l'Acord de la Sala de Govern del TSJC, de 26 de març de 2019, que sanciona un jutge per requerir a la part la intervenció en castellà. Entre les argumentacions, assenyala que el "hecho de que la Constitución prevea la obligación de todo ciudadano español de conocer la lengua castellana no puede servir como excusa para impedir o dejar de proteger el ejercicio de un derecho como es el de emplear la lengua catalana ante los órganos judiciales de Catalunya" (RJ 4). En un sentit semblant, l'Acord del TSJC de 27 de juliol de 2016.

respecte de la llengua pròpia, precisament perquè aquest voluntat és absent en la legislació estatal i en la praxi judicial. Així, la previsió del dret d'opció lingüística de l'article 33.2, que es projecta sobre àmbits en què el català ha estat totalment desatès, amb previsions com la prohibició de demanar traduccions a les parts en el procediment; les reiterades crides del Comitè d'Experts per modificar la Llei orgànica del poder judicial en el sentit de garantir l'ús del català; els esmentats acords del TSJC per assegurar que s'atengui el dret a ser atès en català (fins i tot l'acord de 2010 abans esmentat proposa fer constar a la carpeta de l'expedient quan s'ha demanat ser-hi atès), o les polítiques de formació i les mesures de foment de l'ús que ha implementat el Departament de Justícia de la Generalitat.

Ara bé, malgrat la transcendència de tota aquesta línia garantista, tenint en compte l'estructuració estatal dels cossos de l'Administració de justícia i la titularitat estatal d'aquesta competència, la regulació sobre el coneixement en llengua catalana del personal judicial constitueix el millor termòmetre per valorar la voluntat i la capacitat d'aquest poder públic per garantir els drets lingüístics. Si tornem a atendre el que assenyalen els reports periòdics del Comitè d'Experts de la Carta europea, ja podem avançar que la recomanació evidencia una mancança important en la capacitat lingüística del personal:

"prenguin les mesures necessàries per augmentar la proporció del personal judicial a Catalunya en tots els nivells i en particular entre jutges i fiscals, que poden utilitzar el català com a llengua de treball en els tribunals²⁸"

Novament, pel que fa a la capacitat lingüística, la legislació espanyola i l'Estatut català s'orienten per principis diferents. La LOPJ atribueix al coneixement de la llengua pròpia el valor de mèrit per ocupar una plaça funcional, mai per entrar en el cos de funcional. Pel que fa als jutges i magistrats, aquest principi es concreta en l'article 341.2:

²⁸ Informe del Comitè d'Experts, de 20 de març de 2015.

“Reglamentàriament es determinaran els criteris de valoració sobre el coneixement de l’idioma i del dret civil especial o foral de les esmentades comunitats autònomes, com a mèrit preferent en els concursos per a òrgans jurisdiccionals del seu territori.”

Aquest mandat està desenvolupat en el Reglament 2/2011 de la carrera judicial de 2011, aprovat per l’Acord del Ple del CGPJ de 28 d’abril de 2011. Per a la resta de situacions de provisió de places judicials i per a la resta de cossos judicials, el coneixement de català, o de la llengua pròpia, es valora com a mèrit un cop s’ha obtingut plaça. Ara bé, cal fer algunes precisions importants: el mèrit no es configura com a preferent, malgrat el que diu la llei; hi ha situacions en què la valoració real és escassa (en fiscals, per exemple); i el coneixement només ajuda a triar plaça, no a accedir al cos funcional.

De fet, la meritació per coneixement de la llengua oficial pròpia en aquest àmbit ha tingut una important litigiositat. Val a dir que, en termes generals, la controvèrsia judicial no s’ha plantejat entre la valoració de la llengua pròpia com a requisit de capacitat i la valoració com a mèrit, sinó en si el coneixement és valorava com a mèrit més important o menys. I certament, en línies generals, l’opció judicial ha estat per avalar una valoració menor del coneixement. Posem dos exemples ben significatius. El primer, la impugnació de l’anterior reglament de la carrera judicial, que segons els recurrents vulnerava els articles 14 i 23.2 de la Constitució en atribuir una valoració excessiva al coneixement de la llengua pròpia a l’hora de proveir places judicials. Doncs bé, la STS de 29 d’abril de 1995 anul·la les disposicions lingüístiques del reglament, que obligarà el Consell General de Poder Judicial a aprovar un mèrit lingüístic molt més discret i que en realitat no garantia un impuls important del coneixement del català entre els jutges i magistrats. Aquesta meritació és la que ha perdurat fins a l’actualitat. Però és que, a més, s’ha esdevingut sovint que en altres situacions administratives pràcticament s’ha excepcinat la valoració de la llengua, com ara en la cobertura de places de presidents d’audiència provincial o de tribunals superiors de justícia. I en la mateixa línia, hi ha normes inaplicades, com l’article 36.6 de l’Estatut orgànic del Ministeri Fiscal, que configura la llengua com un “mèrit determinant” i

que, a la pràctica, només es recull com a mèrit menor en les borses de fiscals substituïts (Pou 2019: 321-323).

El segon és un supòsit més concret, però ben revelador, com és la valoració en els concursos de promoció interna en els cossos de funcionaris judicials. Tot i que la jurisprudència en un primer moment va avalar que les valorés la llengua pròpia com a mèrit en la promoció interna (tal com es fa amb les llengües estrangeres i amb el mateix valor), la STS de 25 de maig de 2011 va reconèixer que canviava la doctrina anterior i va fixar que la llengua oficial pròpia només pot ser valorada en l’adjudicació d’una plaça concreta, però no en la selecció (per oposició o per promoció) per accedir al cos funcional judicial. Impugnada recentment aquesta valoració pel Govern català, continguda en les bases comunes dels processos selectius i en les ordres de convocatòria, la Sentència de 25 de gener de 2021 de l’Audiència Nacional torna a validar l’exclusió del català com mèrit per promoció interna. La rellevància conceptual d’aquesta doctrina és que es valora més qualsevol llengua estrangera que el català. La rellevància pràctica és que el català només es té en compte quan una aspirant ha aprovat i accedit a la plaça de funcionari o ha promociat, a l’efecte de distribuir les places, però no per accedir a la condició de funcionari. L’estímul al coneixement, doncs, és dubtós.

L’Estatut català, per contra, planteja el coneixement del català no com mèrit menor i limitat, sinó com a necessitat de funcionament de l’Administració de justícia o d’atenció dels drets lingüístics. Tendencialment reclama tenir “un coneixement adequat i suficient” del català:

“Article 33

3. Per a garantir el dret d’opció lingüística, els jutges i els magistrats, els fiscals, els notaris, els registradors de la propietat i mercantils, els encarregats del Registre Civil i el personal al servei de l’Administració de justícia, per a prestar llurs serveis a Catalunya, han d’acreditar, en la forma que estableixen les lleis, que tenen un nivell de coneixement adequat i suficient de les llengües oficials, que els fa aptes per a complir les funcions pròpies de llur càrrec o de llur lloc de treball.”

“Article 102.

1. Els magistrats, els jutges i els fiscals que ocupin una plaça a Catalunya han d’acreditar un coneixement adequat i suficient del català per a fer efectius els drets lingüístics dels ciutadans en la forma i amb l’abast que determini la llei.

3. En tot cas, el coneixement suficient de la llengua i del dret propis ha d'ésser valorat d'una manera específica i singular per a obtenir una plaça en els concursos de trasllat corresponents.

[...]

4. El personal al servei de l'Administració de justícia i de la Fiscalia a Catalunya ha d'acreditar un coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials que el fa apte per a complir les funcions pròpies del seu càrrec o lloc de treball.

Aquest plantejament, projectat a l'atenció dels drets i a l'eficàcia del servei públic, és considerat constitucional en la STC 31/2010, justament per la clàusula "en la forma que estableixen les lleis", que reserva qualsevol actuació a legislador estatal:

"[...] se colige sin dificultad que estos apartados del art. 33 EAC son apenas un trasunto del apartado que les precede, esto es, mera formalización de una consecuencia inherente a la declaración de cooficialidad contenida en el art. 6.2 EAC: el derecho de opción lingüística (art. 33.1 EAC), derivado del derecho de las personas a no sufrir discriminación por razones lingüísticas (art. 32 EAC), que, para su ejercicio ante las instituciones públicas cuya disciplina corresponde al Estado, requiere la intervención, inexcusable y excluyente, del legislador estatal. En particular, y por lo que hace a Jueces y Magistrados, del legislador orgánico del Poder Judicial." (FJ 21)

Tot i que l'argumentari del TC és competencial, interpreta les normes estatutàries menystenint-les en el seu objectiu, perquè en desactiva el contingut bàsic, que és la necessitat d'acreditar un coneixement adequat i suficient de català". Com hem vist, actualment aquesta acreditació és inexistent.

En definitiva, com a conclusions pel que fa al català a l'Administració de justícia, recollim les conclusions proposades en un treball a propòsit de la jurisprudència del TS sobre la qüestió (Pou 2019: 321-322):

1. El coneixement de la llengua constitueix només un mèrit en la provisió del lloc de treball judicial, per tal com es considera que els cossos que serveixen l'Administració de justícia són "nacionals".

2. El mèrit, malgrat algun esment legal, no acaba sent ni de lluny "preferent" ni "determinant".

3. S'apunten, amb el pas del temps, determinades línies que indiquen un estancament en les mesures de capacitació lingüística del personal o, fins i tot, una tendència regressiva.

4. En alguns casos la valoració d'aquest mèrit es passa per alt.

5. La incidència de les possibilitats transformadores d'alguns textos normatius, com l'Estatut català o la CELRM, ha estat pràcticament nul·la.

Tercera part
**EL QÜESTIONAMENT DEL MARC
JURÍDIC PER PART DELS
TRIBUNALS**

En aquest recorregut pels usos i els drets lingüístics en les administracions públiques hem anat apuntant que a partir de la STC 31/2010 ha quedat impugnat el model que proposava l'Estatut d'autonomia i les diferents normes que el despleguen, moltes de les quals anteriors al text estatutari, i també el mateix cos doctrinal que havien bastit els estudiosos i especialistes en dret lingüístic català. Certament hi havia resolucions judicials, tant de la jurisdicció constitucional com ordinària, que apuntaven cap a certes dificultats d'encaix del "model català" amb la interpretació del model lingüístic constitucional. Abans del 2010 ja hi havia impugnacions (advocat de l'estat, particulars) i pronunciaments que ens feien veure que el model descrit no havia assolit uns nivells clars de garantia i de consens en l'àmbit jurisdiccional. Però a partir de la STC 31/2010 s'ha precipitat o bé una anul·lació de determinats aspectes del model, o bé una interpretació restrictiva. No es partia d'una situació inqüestionada, però s'ha passat a una situació d'important impugnació del model.

Tot seguit apuntem alguns dels punts més rellevants en què s'ha produït el qüestionament i que incideixen de ple en els usos i drets de la ciutadania davant de les administracions.

3.1. No hi pot haver preferència del català.

Doctrinalment, legalment i jurisprudencialment s'havia decantat la idea que el fet de ser llengua pròpia constituïa la base per a un ús preferent de la llengua i per a l'impuls de mesures de normalització lingüística (Pons 2011: 125-130). La STC 31/2010 elimina substancialment aquesta construcció. La condició de llengua pròpia no fonamenta un ús preferent de la llengua:

"La definición del catalán como «la lengua propia de Cataluña» no puede suponer un desequilibrio del régimen constitucional de la cooficialidad de ambas lenguas en perjuicio del castellano. Si con la expresión «lengua propia» [...] pretende deducirse que únicamente el catalán es lengua de uso normal y preferente del poder público, siquiera sea sólo del poder público autonómico, se estaría contradiciendo una de las características constitucionalmente definidoras de la oficialidad lingüística, cual es, según acabamos de recordar con la cita de la STC 82/1986, que

las lenguas oficiales constituyen «medio normal de comunicación en y entre [los poderes públicos] y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos». Toda lengua oficial es, por tanto –también allí donde comparte esa cualidad con otra lengua española–, lengua de uso normal por y ante el poder público. También, en consecuencia, lo es el castellano por y ante las Administraciones públicas catalanas, que, como el poder público estatal en Cataluña, no pueden tener preferencia por ninguna de las dos lenguas oficiales.» (FJ.14.a)

El català com a llengua preferent a l'Administració queda neutralitzat (Pons 2010: 150; Ridao 2014: 80–81). Les administracions públiques catalanes «no pueden tener preferencia por ninguna de las dos lenguas oficiales», i per això es declara la inconstitucionalitat i nul·litat de l'incís «i preferent» de l'art. 6.1 EAC. Així, el tracte prioritari o preferent d'una de les llengües oficials aniria «en perjuicio del equilibrio inexcusable entre dos lenguas igualmente oficiales», les quals «en ningún caso pueden tener un trato privilegiado», sens perjudici que el legislador «pueda adoptar, en su caso, las adecuadas y proporcionadas medidas de política lingüística tendentes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio». Així, sembla que només es podrien decantar usos a favor del català per situacions en què s'actua com a mesura de política lingüística (per això no s'anul·la l'article 50.5 EAC), però no queda clar quin pot ser l'abast d'aquestes mesures²⁹. Un pronunciament similar trobem a la STC 11/2018 sobre l'aranès (Moral 2018).

Com dèiem, aquesta doctrina esmena la doctrina judicial i acadèmica anterior (Wurl 2011: 37–64)³⁰. Un exemple concret: les sentències TSJC de 18 de gener de 2001 i 3 de desembre del 2003 relatives als reglaments d'usos lingüístics de les universitats Rovira i Virgili i Pompeu Fabra. Aquí només es van anul·lar els articles que configuraven l'ús exclusiu del català. Per contra, s'avalava completament l'ús "normal", "preferent", "prioritari". És més, segons les resolucions,

²⁹ En un sentit més possibilista, Pons assenyala que «es preserva la normalitat de l'ús del català derivada de l'article 50.5 EAC per part de les administracions pròpies «en el marco de la política de fomento y difusión del catalán». (Pons 2011: 137–138)

³⁰ El concepte de llengua pròpia i la seva configuració jurídica ha estat tractat pràcticament per tots els autors de dret lingüístic. Una bona síntesi del concepte i un recull de les diferents aportacions sobre la qüestió a Wurl 2011.

aquests adjectius feien entendre, precisament, que no hi havia exclusió del castellà:

“el carácter de idioma oficial del catalán y del castellano y la obligación de la Generalitat de garantizar el uso normal y oficial de ambos idiomas, adoptando las medias necesarias para asegurar su conocimiento y crear las condiciones que permitan llegar a su igualdad plena, y que los adjetivos, normal y prioritario utilizados en el mismo sirven para indicar el carácter usual o habitual de la lengua catalana, en los términos de la doctrina constitucional antes citada, en ningún caso excluyente de la castellana, hay que declararlo ajustado a derecho como así se recoge en el fundamento de derecho sexto de la sentencia apelada en el que se contiene la doctrina constitucional sobre la materia, al que nos remitimos.” (STSJC, Sala Contenciosa, de 18 de gener de 2001)

I això malgrat que el recurrent ja impugnava clarament els termes de la redacció dels reglaments d'usos en el sentit que el 2010 ha acollit el TC:

“Abundando en este tema considera la apelante que el problema no radica en si los ciudadanos pueden o no usar cualquiera de las lenguas oficiales sino si la Administración está o no obligada a utilizar normalmente ambas lenguas oficiales o una sola. El bilingüismo asimétrico es incompatible con el modelo de cooficialidad. Esta es la cuestión –concluye– y no la de si se impone el uso de una de las lenguas oficiales con exclusión de la otra.”

El principi de prioritització o preferència del català pràcticament és a totes les regulacions, tant en l'àmbit intern com en el relacional. La trajectòria judicial posterior a la STC 31/2010 qüestiona aquest prioritització. Així les sentències relatives als reglaments d'usos de l'Ajuntament de Barcelona, a la Diputació de Girona i a la de Lleida. En aquest sentit, es va suggerir un reajustament de la Llei de política lingüística i de les normes de rang inferior a l'estil dels criteris adoptats per altres comunitats autònomes (Milian 2013: 104–107).

En concret, a la Sentència de 23 de maig de 2012 (i una segona de 5 de juliol), a la qual les altres es remeten, el TSJC –i el TS ho ratifica– anul·la els preceptes dels reglament que estableixin la preferència d'ús del català:

“No són acceptables, en canvi, els preceptes que desequilibrin la paritat en la posició jurídica d’ambdues llengües oficials; això és, els que configuren una posició de prevalença o preferència del català sobre el castellà o viceversa.”

Més endavant conclou, com s’ha dit, que “la paritat jurídica d’ambdues llengües a la qual es refereix el Tribunal Constitucional comporta que quan més intensa és la regulació de l’ús d’una llengua, més intensitat haurà de rebre també l’altra”.

Certament, és un plantejament difícil de sostenir perquè contradiu normativa vigent com la Llei de política lingüística o el mateix Estatut i perquè a la pràctica faria superflu fer un reglament. La conseqüència d’aplicar aquesta doctrina seria equiparar la doble oficialitat amb el bilingüisme oficial³¹. Però és més, l’argument de la paritat és incoherent de base: difícilment es pot parlar de paritat de les llengües oficials quan del català pràcticament se’n presumeix el desconeixement sobre la base del deure exclusiu de coneixement del castellà.

Tot i això, les sentències esmentades encara fan servir dos criteris que moderen el rigor de la doctrina. Primer, que determinats usos no afecten els interessos legítims que defensen els recurrents (partit polític, associacions a favor de castellà), perquè es tracten d’usos més interns, i per tant no hi ha legitimació per recórrer-hi; i segon, que quan no hi ha l’adjectiu “preferent” s’entén que el castellà no n’és exclòs.

Un criteri molt més radical presenten la Sentència del TS (i les corresponents de la instància), de 19 de febrer de 2019 (Reglament d’ús del gallec a l’Ajuntament de Lugo), o les del TSJCV de 17 i de 19 de juliol de 2018, avalades per les STS de 2 i 9 de juny i 3 i 14 de juliol de 2020, relatives al Decret 61/2017, de 12 maig, pel qual es regulen els usos institucionals i administratius de les llengües oficials de la Generalitat Valenciana³².

³¹ Per exemple, l’article 12.2 de Decret 107/1987 només autoritza textos bilingües quan alguna circumstància especial ho recomani.

³² Podeu consultar els següents comentaris sobre aquestes resolucions: per al gallec, Nogueira 2019; per valencià, Esteve i Esteve 2019; Pons i Pou 2020: 194-197)

En aquest darrer cas, sense cap esforç interpretatiu, es declara excloent del castellà un precepte com l’article 10, relatiu a les actuacions internes, que estableix que “les actuacions internes de l’Administració de la Generalitat de caràcter administratiu es redactaran en valencià”.

El TSJ de la Comunitat Valenciana el rebutja amb aquesta argumentació:

“[...] la regulación de los criterios de aplicación del valenciano en la Administración no permite que se determine la exclusividad de una de las dos lenguas cooficiales y normales en la Administración autonómica, aunque se ciñan a las actuaciones internas. La protección y recuperación del valenciano, como las medidas de fomento para su uso en todas las actividades administrativas son objetivos del todo consecuentes con el carácter de lengua propia de la Comunidad Valenciana ex artículo 6 de su Estatuto de Autonomía, faltaría más; pero ello así ha de acometerse en el marco estatutario y legal conforme a la doctrina del Tribunal Constitucional y a la jurisprudencia del Tribunal Supremo, que niegan la viabilidad jurídica de que lleve consigo proscribir el castellano, porque ha de permitirse utilizar también esa lengua oficial y normal en todas las Administraciones públicas.”³³

En definitiva, un aspecte basilar ha estat anul·lat o reinterpretat pel TC i la jurisprudència ordinària. La preferència del català, i de les llengües oficials pròpies en general, que guiava l’actuació administrativa s’ha entès com a antagònica al concepte de paritat d’idiomes oficials.

3.2. La defensa del castellà i dels drets lingüístics dels castellanoparlants.

La STC 31/2010 posa molt èmfasi en el dret de la ciutadania al castellà, i per això aplica el principi d’igualtat no a les persones respecte de les situacions legals o administratives que es presentin, sinó a les llengües. Hi ha d’haver paritat entre llengües, perquè això garanteix el dret dels castellanoparlants sobre la

³³ També és contradictori que s’admeti, en canvi, les relacions en valencià (sense més) amb les institucions estatutàries i amb les estatals. Sembla que l’àmbit intern és el que hauria de gaudir de més autonomia en la regulació lingüística.

base de la inexistència del deure de conèixer el català. Adverteix Caamaño que “[l]lama la atención que, para asegurar el derecho de todo ciudadano a utilizar el castellano en cualquier punto de España, el Tribunal acudiese al deber constitucional de conocerlo” (2015: 49).

Segons l’alt tribunal, el ciutadà no té cap deure de conèixer el català i, per tant, l’Administració no té cap autonomia per adreçar-s’hi només en català:

“En el caso de las lenguas cooficiales distintas del castellano no existe para los poderes públicos una facultad equivalente, pues los ciudadanos residentes en las Comunidades Autónomas con lenguas cooficiales tienen derecho a utilizar ambas en sus relaciones con la autoridad y sólo obligación -constitucional- de conocer el castellano, lo que garantiza la comunicación con el poder público sin necesidad de exigir el conocimiento de una segunda lengua. En cuanto el deber del ciudadano se corresponde con el correlativo derecho o facultad del poder público, no teniendo la Administración derecho alguno a dirigirse exclusivamente a los ciudadanos en la lengua catalana tampoco puede presumir en éstos su conocimiento y, por tanto, formalizar esa presunción como un deber de los ciudadanos catalanes.” (FJ 14.b)

La defensa de la pretesa paritat entre llengües comença, doncs, perquè l’Administració autonòmica no demani cap formalitat (de fet, simplement no demani) als ciutadans que volen la comunicació en castellà:

“Sólo los particulares [...] pueden preferir una u otra de ambas lenguas en sus relaciones con el poder público radicado en Catalunya. Y hacerlo en perfecta igualdad de condiciones por cuanto hace a las formalidades y requisitos de su ejercicio, lo que excluye que, como pudiera resultar de una interpretación literal del apartado 5 del art. 50 EAC, quienes prefieran que su lengua de comunicación sea el castellano hayan de pedirlo expresamente.” (FJ 23)

Amb aquestes consideracions el Tribunal minva molt la capacitat de l’Administració autonòmica (i local i universitària) de mantenir polítiques pròpies de normalització del català a través del desplegament de la seva pròpia actuació. Cert és que el TC reconeix un marge per a les polítiques de redreçament

lingüístic quan assenyala “...la procedencia de que el legislador pueda adoptar, en su caso, las adecuadas y proporcionadas medidas de política lingüística tendentes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra”. Però cal reconèixer que el fonament dels usos lingüístics queda ben limitat.

Les resolucions dels tribunals ordinaris van acollir ràpidament la tesi que la preferència lingüística només es pot predicar del ciutadà i que s’ha de canalitzar sense formalitats. En el cas de Catalunya, la ja citada STSJC de 23 de maig de 2012 indica:

“Cal entendre que l’exteriorització de l’opció lingüística forma part de l’elecció mateixa. Ara bé, en els termes de la sentència esmentada no són acceptables les càrregues d’elecció que resultin feixugues o que situïn al ciutadà en una posició violenta o d’incomoditat innecessària, especialment quan l’administració actua en una posició d’autoritat. Per tant i independentment que l’administració actuï inicialment en una o altra llengua, cal que estigui amatent a les circumstàncies que resulten indicatives de l’opció lingüística efectuada pel ciutadà. Així, en els procediments incoats a instància de part, cal respectar l’elecció del ciutadà que es manifesta en la llengua emprada en la sol·licitud o el recurs, com també la llengua manifestada en els escrits presentats per l’afectat en els procediments incoats d’ofici, o en la llengua que utilitza oralment en adreçar-se a l’administració o als seus agents. En tots aquests casos, resulta innecessari exigir una opció formal doncs es pot deduir clarament una opció implícita del ciutadà en utilitzar una o altra llengua en la seva interlocució amb l’administració.”³⁴

El criteri no té en compte, per exemple, que l’interessat pot escriure en castellà perquè no domina el català, o que simplement que la persona interessada, malgrat fer servir el castellà, vulgui la resposta en català o li sigui indiferent. Però

³⁴ El mateix criteri acullen les sentències del TSJCV relatives al Decret valencià d’usos lingüístics: *“la solicitud de la persona interesada para que se redacten en también en castellano se entiende implícita en el caso de que el procedimiento se haya incoado a solicitud de interesado presentada en castellano y en los procedimientos incoados de oficio, a partir de la presentación de algún escrito en esa misma lengua cooficial”.*

en el raonament hi ha subjacent una ideologia que contradiu la proclamada voluntat de restitució de l'ús de la llengua minoritzada: la normalització implica adoptar mesures per revertir el fet que una part de la població sigui aliena a l'ús del català (llengua com a factor d'integració), i aquesta opció jurisprudencial difícilment és compatible amb el mandat de normalització i limita severament la capacitat de l'Administració per autoorganitzar-se lingüísticament i per impulsar pautes coherents d'ús del català.

De fet, en el mateix àmbit judicial, es poden trobar múltiples sentències que recullen situacions en què una part ha formulat la falta de respecte al dret a ser correspost en castellà, i específicament quan la petició en via administrativa ha estat implícita, els tribunals resolen d'una manera molt més raonable. Així en aquesta sentència de la Sala Contenciosa Administrativa del TSJC, de 4 d'abril de 2018, on l'Administració concernida era l'Ajuntament de Barcelona, davant l'al·legació de la vulneració del dret lingüístic per part de l'administrat, el tribunal assenyala:

“Cuando el administrado solicita o presenta cualquier requerimiento, no queda más remedio que hacerlo por escrito, es decir, de forma expresa y no de forma presunta ni tampoco tácita, pues es la única forma de que quede constancia de su voluntad de usar la lengua castellana.” (FJ 2)

Malgrat que aquesta posició és molt més coherent, les resolucions que han enjudiciat normatives lingüístiques han aplicat el criteri del TC amb tant o més zel que el mateix alt tribunal. Així, s'anul·la l'article 5.3 del Reglament d'ús lingüístic de l'Ajuntament de Barcelona, que estableix l'ús del català (normalment) per a comunicacions i notificacions a les persones residents en l'àmbit lingüístic, sense perjudici de rebre-les en castellà “si ho demanen”. O també el mateix criteri en l'atenció oral. I en un sentit semblant les sentències de 2013 sobre els reglaments de les diputacions de Girona i Lleida.

Aquest criteri restrictiu ha estat reiterat. La STSJC de 9 de desembre de 2015, relativa a la impugnació d'un Protocol d'ús lingüístic a l'àmbit sanitari públic i del Protocol d'usos lingüístics per a la Generalitat de Catalunya i el sector públic

que en depèn (sense valor normatiu), rebutja el criteri d'ús general del català adreçat als professionals que treballen en aquest sector públic: “siendo las dos lenguas oficiales medio normal de comunicación (...) el protocolo pretende imponer a los profesionales sanitarios a los que se dirige, dentro de los recintos asistenciales y hospitalarios del ICS, el uso de una sola de ellas, y ello, de una manera general y en toda circunstancia, sin justificación conocida, con el efecto, para quien desee expresarse en lengua castellana” (FJ 6). Igualment rebutja que la llengua de relació escrita del personal sanitari amb l'Administració de què depèn (gestió de personal) hagi de ser la catalana.

L'únic límit d'ús de la llengua per part del professional sanitari és el “derecho de uso de una u otra lengua oficial, que tan sólo cede frente al de opción lingüística en favor del usuario de los servicios sanitarios”, dret d'opció que quan s'exerceix en relació amb el català acaba cedint davant l'ús del castellà. Es consolida, doncs, la defensa del castellà davant mesures que són perfectament enquadraables dins de la normalització de la llengua, que la resolució ignora completament, perquè res es diu dels baix índex d'ús del català en aquest àmbit ni de la necessitat d'adoptar mesures per revertir aquesta situació que ofereixin una certa empara institucional per exercir el dret d'utilitzar el català. Les indicacions dels protocols declarades legals només són les que, a criteri del tribunal, permeten clarament l'ús del castellà per part del personal, com per exemple la que indica que els expedient mèdics s'ha de redactar “normalment” en català. Amb aquesta operació interpretativa, es detrau precisament el valor “normalitzador” de l'adverbi.

Les sentències de 17 i 19 de juliol de 2018 del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana que anul·len una part significativa del Decret valencià 61/2017 d'usos institucionals i administratius de les llengües oficials, redunden en la idea de protecció dels drets dels “castellanoparlants” sobre la base del deure de conèixer:

“no preserva el equilibrio entre las dos lenguas oficiales, con la consecuencia de que no se dispensa el mismo trato a los ciudadanos castellanohablantes que a los valenciano-hablantes; no se olvide que no existe el deber de conocer el valenciano y sí el castellano”

I s'anul·len els preceptes que indiquen un ús "destacat" del valencià, com en la retolació informativa dels espais, en les actuacions internes o en l'atenció oral, sempre sobre la base del dret dels usuaris a no entendre la llengua pròpia o a desconèixer-la en el cas dels funcionaris. Certament, en les sentències valencianes podríem pensar que es tracta d'una qüestió de legalitat, perquè el reglament no s'ajusta a la Llei d'ús i ensenyament del valencià, però de fet en altres contextos la doctrina és la mateixa. Fins i tot en l'àmbit de l'activitat subvencionadora (que per definició prioritza una llengua a través del foment), es recorda aquesta paritat:

"El fomento y promoción de la lengua cooficial en todos los ámbitos, como el de la imagen corporativa que ahora examinamos, es una medida adecuada de normalización de una lengua, en los casos en que su uso sea minoritario. Ahora bien, este impulso del euskera no se encuentra exento de límites, que, por lo que ahora importa, viene configurado por la protección de la igualdad y del equilibrio que debe mediar entre ambas lenguas, que es lo que, en definitiva, constituye la esencia del régimen de cooficialidad, que impide que se atribuya una preeminencia o preferencia a ninguna de ellas, en detrimento de la otra." (STS de 24 de noviembre de 2020, FJ 4)

3.3. Se suprimeix el deure general de coneixement del català.

El deure de coneixement del català que introduïa l'Estatut, paral·lel al deure relatiu al castellà, que estableix l'article 3.1 CE, es reconduïx a un deure individual i explícitament disposat per la norma corresponent. Amb independència de l'encert que es reconegui explícitament un deure de coneixement de la llengua (Caamaño 2015: 45 i seg.) i de com es configuri aquest deure (un bon resum a Pérez Fernández 2006: 49 i seg.; Lasagabaster 2017: 190-191), el fet és que la Sentència de l'Estatut, per una banda, tanca la via al reconeixement d'un deure general de conèixer el català (Pons 2019, 28), òbviament dins del territori on és oficial, i per l'altra, aprofundeix en l'exclusivitat del castellà com a llengua objecte d'aquest deure i el poder limitador que té respecte de les mesures que beneficiïn la restitució del català en l'ús públic (Milian 2019: 152 i seg.). Val la pena reproduir tot el fragment de la STC 31/2010 on justifica la inconstitucionalitat del

deure en el català i els plens efectes respecte del castellà. Salta a la vista l'establiment d'una jerarquització lingüística, en el sentit que la configura Tasa (2019 a i b) i la perfilació del castellà com a llengua superior (Moreno 2018):

"Desde luego, y según admitimos en la citada STC 82/1986, el hecho de que la Constitución no reconozca el derecho a utilizar las lenguas cooficiales distintas del castellano no impide que los Estatutos de Autonomía garanticen tal derecho. Otra cosa es, sin embargo, que también puedan exigir el deber de conocerlas. El deber constitucional de conocimiento del castellano, antes que un deber «individualizado y exigible» (STC 82/1986, FJ 2) de conocimiento de esa lengua, es en realidad el contrapunto de la facultad del poder público de utilizarla como medio de comunicación normal con los ciudadanos sin que éstos puedan exigirle la utilización de otra —fuera de los casos, ahora irrelevantes, en los que pueda estar en juego el derecho de defensa en juicio (STC 74/1987, de 25 de mayo)— para que los actos de imperium que son objeto de comunicación desplieguen de manera regular sus efectos jurídicos. En el caso de las lenguas cooficiales distintas del castellano no existe para los poderes públicos una facultad equivalente, pues los ciudadanos residentes en las Comunidades Autónomas con lenguas cooficiales tienen derecho a utilizar ambas en sus relaciones con la autoridad y sólo obligación —constitucional— de conocer el castellano, lo que garantiza la comunicación con el poder público sin necesidad de exigir el conocimiento de una segunda lengua. En cuanto el deber del ciudadano se corresponde con el correlativo derecho o facultad del poder público, no teniendo la Administración derecho alguno a dirigirse exclusivamente a los ciudadanos en la lengua catalana tampoco puede presumir en éstos su conocimiento y, por tanto, formalizar esa presunción como un deber de los ciudadanos catalanes." (FJ14.b)

Cal remarcar que la doctrina valida aquest desequilibri explicitant-ne les conseqüències jurídiques, no sense incórrer en una contradicció evident amb la mateixa noció d'oficialitat del català. Per una banda, indica que el deure de coneixement "es en realidad el contrapunto de la facultad del poder público de utilizarla como medio de comunicación normal con los ciudadanos sin que éstos puedan exigirle la utilización de otra [...] para que los actos de imperium que son objeto de comunicación desplieguen de manera regular sus efectos jurídicos", definició de la qual sembla desprendre's que és el pressupòsit lògic

del concepte de llengua oficial com a vehicle de comunicació vàlid i eficaç. Per l'altra, posa en relleu com una mena de "presumpció de desconeixement", que minva efectivament les possibilitats de les administracions de regular l'ús del català com una mesura per fomentar-lo i per garantir un context favorable al dret d'ús dels que utilitzen el català. Com s'ha indicat, aquesta doctrina ha estat acollida per la jurisdicció ordinària, com ara les en les repetides resolucions a propòsit del Decret valencià d'usos lingüístics (Pons i Pou 2020: 194-195).

Per exemple, a la STSJCIV de 17 de juliol de 2018 (FJ 6 i 8), s'indica que el "*deber de conocimiento del castellano es equivalente a una presunción de conocimiento [...] lo que no es predicable de ninguna lengua cooficial distinta del castellano*" o "*no se olvide que no existe el deber de conocer el valenciano y sí el castellano*". Aquest principi l'aplica, entre altres, a un precepte tan respectuós com el relatiu a les publicacions i la publicitat institucional (art. 18), que estableix que "*almenys*" s'han de redactar en valencià, mandat que el Tribunal entén que "*no se compadece con dichos principios atendiendo a la inexistencia de un deber de conocer el valenciano, por lo que la previsión de que sólo obligatoriamente hayan de redactarse o emitirse en valenciano los folletos, carteles y avisos de carácter informativo o divulgativo en cualquier soporte y en general, todas las publicaciones, conculca el régimen de la cooficialidad*" (FJ 11).

Malgrat aquesta focalització en la inexistència del deure de coneixement com a instrument per desvirtuar l'ús habitual de la llengua pròpia en les administracions autonòmiques i l'ús, diguem-ne eventual, en les altres administracions, el fet és que moltes sentències de tribunals d'instància qüestionen en la seva praxi aquesta doctrina. En resoldre al·legacions concretes d'indefensió per desconeixement del català, o el dret lingüístic de rebre les notificacions en castellà, tant en l'àmbit administratiu com judicial, molts òrgans judicials descarten l'al·legació amb diversos arguments³⁵: perquè s'ha notificat en castellà des del moment que s'ha dit, perquè qui ho al·lega ha demostrat entendre el català, perquè l'al·legació és versemblantment una maniobra dilatòria, perquè el català també és oficial, etc. Ara bé, en el fons dels arguments esgrimits pels tribunals hi ha una raó conceptual: el deure de conèixer el castellà no pot consagrar, i menys apriorísticament, un dret a desconèixer el català³⁶ i una presumpció d'indefensió dels ciutadans, ni pot negar a l'Administració una gestió dels usos lingüístics que

situï el català en l'eix del sistema. O el que és el mateix, el deure de conèixer el castellà s'ha instrumentat, especialment des de la STC 31/2010, per deixar sense capacitat de maniobra l'autonomia lingüística de la comunitat autònoma i vetar així les polítiques lingüístiques que suposin realment l'exercici de la competència en normalització lingüística, reconeguda pel TC, però sovint anorreada en la projecció sobre matèries concretes, en el nostre cas i pel que fa a l'objecte d'aquest treball, en els usos lingüístics a les administracions.

De fet, el deure de conèixer com a càrrega jurídica per al ciutadà ha estat recordat sovint per la doctrina com a element que defineix la mateixa oficialitat i que permet el funcionament regular de l'Administració en una llengua oficial (Vernet 2017: 31-34; Segura 2019: 10-11). Com assenyala Pons, la mateixa idea de progressivitat en el coneixement del català que ha inspirat la implantació del règim lingüístic a Catalunya, al qual s'han destinat tants esforços i recursos, i que l'equiparació amb el castellà hauria culminat, és el que veta la doctrina de la STC 31/2010 (Pons 2010: 150)

3.4. L'impuls protector que se'n derivava queda difuminat.

Per les raons que hem apuntat, el foment de la llengua catalana que es derivava del seu ús en els diferents àmbits administratius també queda en entredit. No cal estendre-s'hi, però el cos jurisprudencial que enjudicia l'Estatut, primer, i després diferents reglaments, o la mateixa interpretació restrictiva de l'article

³⁵ Entre moltes altres, STSJC, Sala Contenciosa, de 4 d'abril de 2018 (FJ 2), 15 de febrer de 2018 (FJ 3), 14 de juny de 2016 (FJ 1) o 18 de gener de 2016 (FJ 1). Interessant és també la Sentència de 8 de febrer de 2018, de l'Audiència Provincial de Barcelona, que en un cas penal en què el jutjat d'instrucció va notificar la sentència en català, el tribunal d'apel·lació disposa la nul·litat de les actuacions per possible indefensió, però remarca que la decisió es basa en el fet que l'acusat és de fora de Catalunya, la resolució havia de tenir efecte també fora i el denunciat no tenia advocat. És a dir, en el cas concret es posa l'èmfasi en les circumstàncies concurrents que contradiguin la presumpció de coneixement del català. En un sentit semblant, la Sentència del Jutjat Contencios Administratiu 1 de Barcelona, de 21 de novembre de 2017, en què nega la indefensió en un tràmit administratiu no traduït al castellà.

³⁶ Camaño adverteix en aquest sentit, que "*gracias a esa obligación de conocimiento del castellano, se llega a defender la existencia de un pretendido e insólito derecho a ignorar*" (2015: 50).

231.2 i 4 LOPJ per a l'àmbit judicial, deixen postergat el foment i l'extensió de l'ús de la llengua catalana. En l'enjudiciament es té molt poc en compte la situació sociolingüística per emmarcar els raonaments jurídics. El zel en la defensa del castellà, del deure de coneixement o dels drets dels castellanoparlants ha deixat la normalització del català i l'aranès més en una clàusula rituària que no en un valor real que cal ponderar.

Així, respecte de l'ús preferent del català, com vèiem, la Sentència de l'Estatut català apunta que la *"definición del catalán como lengua propia de Cataluña no puede justificar la imposición estatutaria del uso preferente de aquella lengua en detrimento del castellano,(...) sin perjuicio, claro está, de la procedencia de que el legislador pueda adoptar, en su caso, las adecuadas y proporcionadas medidas de política lingüística tendentes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra, subsanando así la posición secundaria o de postergación que alguna de ellas pudiera tener."* Les mesures de foment per al TC són totalment desvinculades del funcionament del poder públic i condicionades al fet que hi hagi un desequilibri entre el castellà i la llengua pròpia. Cal notar també la formulació hipotètica i de subjuntiu que el Tribunal fa per considerar la legitimitat d'aquestes mesures, quan és més que evidents, per estudiat i documentat, els processos de minorització històrics de les llengües d'Espanya diferents de la castellana.

Aquesta desvinculació de l'activitat administrativa respecte de la promoció de l'idioma es fa explícita a la STC 11/2018, sobre la Llei de l'aranès: *"examinando el contenido de los preceptos impugnados es posible concluir que su objeto no es el fomento y difusión del aranés, lo que, en principio, sería una materia ajena al ámbito de la definición del estatuto jurídico de la cooficialidad de una lengua autonómica y que se traduce en lo que hemos llamado «un compromiso de promoción de la normalización lingüística»* (FJ 3). No es té en compte per res, ni s'esmenta, la situació sociolingüística ni la necessitat d'una política activa de suport³⁷.

³⁷ L'Enquesta d'usos lingüístics de la població de 2018 (recollida a l'*Informe de política lingüística de 2018*) indica que 5.087 persones saben parlar aranès, un 60 % de la població.

La jurisdicció ordinària acull aquesta doctrina. Així, la Sentència del TSJ valencià esmentada sobre el reglament d'usos lingüístics, adopta d'entrada una posició formalment favorable a la *"protección y recuperación del valenciano, como las medidas de fomento para su uso en todas las actividades administrativas"* (FJ 9), però realment molt preventiva, per tal com qualsevol mesura prioritizadora és entesa com a exclusió del castellà.

I així, en un aspecte rellevant en la percepció lingüística de la ciutadania, anul·la la retolació informativa (art. 9) els usos administratius interns (art.10), però salva que la imatge corporativa (la denominació de les institucions i els òrgans administratius) de la Generalitat pugui ser en valencià perquè és *"manifestación de su potestad de autoorganización que incluye la determinación de identidad corporativa, sin que atente a la cooficialidad del castellano que hayan de rotularse en valenciano"*, per bé que no té inconvenient a recordar que també *"habrá de convenirse que no supone ataque al lengua propia de la Comunidad que los elementos de identidad corporativa y denominaciones de los órganos y organismos estatales en la Comunidad Valenciana puedan estar redactados en castellano"* (FJ 8)³⁸.

Finalment, es constata també que el paràmetre de la paritat de llengües pot resultar molt contradictori en l'aplicació pràctica. Així, en les STSJ de 23 de maig de 2012 i les sentències sobre el Decret valencià, mentre que l'exigència d'ús del català als contractistes és avalat pel Tribunal català *"en la medida que l'Ajuntament actua en aquest cas com a consumidor"*, el Tribunal valencià el rebutja perquè *"supone desconocer que la opción lingüística no solo viene reconocida a la ciudadanía, porque también alcanza a los contratistas"*. I el mateix s'esdevé amb els articles relatius al "paisatge lingüístic": mentre que la necessitat de retolació i la senyalització viària en català és avalada pel tribunal català, que entén que no exclou el castellà, un precepte més modest del Decret valencià és anul·lat perquè *"no se ve en ello medida adecuada y proporcionada de política lingüística"*.

³⁸ En aquest mateix sentit gasiu, l'esmentada sentència del TSJC de 9 de desembre de 2015, sobre el protocol d'usos en l'àmbit sanitari, nega la legitimitat de la mesura de mantenir l'ús del català per part del personal quan l'usuari parli castellà però entengui el català.

3.5. Les relacions entre territoris han estat obstaculitzades sota l'emparedament d'una interpretació nominalista de l'oficialitat.

El règim d'usos lingüístics català estableix que les administracions pròpies utilitzen el català en totes les relacions amb administracions i persones dins de l'àmbit lingüístic del català (Vernet *et al.* 2003: 171). Aquest és un principi que no s'ha vist qüestionat. Ans el contrari, diverses normes i sentències constitueixen una base argumentativa prou sòlida que secunda l'existència d'un espai administratiu i de relacions amb la ciutadania en llengua catalana. Resumidament, hem vist que diverses normes legals i reglamentàries fan servir el terme "àmbit lingüístic català" o altres coreferents; la STC 50/1999, sobre la Llei de procediment administratiu, avalava i exigia els efectes jurídics quan la llengua oficial s'usa en altres comunitats amb la mateixa llengua; l'article 15.3 de l'actual Llei de procediment, la 39/2015, recull la comunicació administrativa entre les comunitats amb la mateixa llengua oficial, i la CELRM advoca perquè les divisions administratives respectin les àrees geogràfiques de les llengües regionalas i no hi posin obstacles.

Amb tot això, per designar l'espai on es pot usar la llengua pròpia per part de l'Administració i la llengua que poden fer servir els ciutadans que s'hi relacionen, l'expressió "àmbit lingüístic" era perfectament enquadra-ble en l'article 15.3 de la Llei 39/2015³⁹. Justament perquè cal interpretar la noció d'acord amb tot l'enorme bagatge normatiu i jurisprudencial sobre el tema.

Però aquesta no ha estat l'opció del TSJCV ni del TS⁴⁰, que han retornat a una interpretació nominalista de les normes. Nega la legalitat de l'ús del terme "mateix àmbit lingüístic", emprat en el Decret valencià, per tal com, d'acord amb el principi d'atribució competencial i jerarquia normativa, només el legislador estatal, en aquest cas a través de la Llei 39/2015, està cridat a regular l'ús lingüístic entre comunitats autònomes. Ara bé, hi ha elements en les resolucions judicials

³⁹ Si els documents o expedients "han de tenir efectes en el territori d'una comunitat autònoma en què sigui cooficial aquesta mateixa llengua diferent del castellà, no cal traduir-los".

⁴⁰ Sentències del Tribunal Suprem, Sec. 4 de la Sala Contenciosa, de 2 i 9 de juny i de 3 i 14 de juliol. En podeu veure comentari a Pons i Pou 2020: 194-197.

que fan pensar que no solament és una qüestió del sistema de fonts. Així, el tribunal valencià fa afirmacions, de manera gratuïta; entre altres del mateix estil, indica que no es defineix sobre admetre "sin matices que científicamente son lo mismo valenciano y catalán y no lenguas similares", menció ben significativa perquè constitueix un indicatiu que l'objecció al reglament autonòmic no solament és per la infracció del principi de jerarquia normativa i per la falta de competència, sinó per una concepció prèvia i no precisament postiva sobre l'equivalència de valencià i català⁴¹.

A banda de l'obstacle a la comunicació entre les comunitats autònomes que comparteixen llengua, que sembla legítima aplicant directament l'article 15.3 de la Llei 39/2015, coincidim amb Tasa quan assenyala que "el problema central de les sentències del TS i el TSJCV és que buiden de valor i sentit l'autogovern polític i, singularment, l'autogovern lingüístic que es deriva de l'article 3.2 de la Constitució. De fet, aquest no és un problema de les sentències que estem analitzant, sinó de bona part de la jurisprudència del TS i el TC dels últims anys, sobretot després de la STC 31/2010 contra la reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006" (2020).

3.6. Capacitació lingüística: algun qüestionament.

En general, i a partir de la STC 46/1990, no s'ha qüestionat els requeriments de capacitació lingüística del personal de les administracions catalanes. La mateixa ratificació que STC 31/2010 fa de l'establiment de deures específics de coneixement del català, com ara en l'àmbit de la funció pública, avalen la necessitat de l'acreditació del coneixement. Tanmateix, hi ha indicis que alerten sobre un cert qüestionament d'aquest principi.

La STC 165/2013, de 26 de setembre, enjudicia la constitucionalitat de la Llei balear 9/2012, de 19 de juliol, per la qual es modifica la Llei 3/2007, de 27

⁴¹ La Sentència d'11 de febrer de 2019, relativa al reglament d'ús lingüístic de l'Ajuntament de Lugo, anul·la igualment els preceptes que estableix la comunicació dins l'"àmbit lingüístic gallec" (FJ 11, 12 i 13).

de març, de la funció pública de les Illes Balears i altres, i avala la supressió de l'obligatorietat d'acreditar el català com a requisit general d'accés a la funció pública; l'eliminació de la necessitat que la relació de llocs de treball continguin el nivell exigít i la necessitat del català en les convocatòries de provisió de llocs de treball; la supressió de l'exigència en la mobilitat funcional (dins de la mateixa Administració i en la mobilitat entre administracions) i per al reingrés de funcionaris, i la supressió també del deure de coneixement del català dels funcionaris autonòmics. L'esforç argumental de la resolució novament està més encaminat a valorar la preferència o no de la llengua catalana en l'Administració balear que no a valorar la legitimitat constitucional de la mesura regressiva (Ballester 2016: 91-92). Entén que la supressió no violenta els drets lingüístics dels ciutadans establerts a la llavors vigent llei de procediment administratiu (Ridaó 2014: 82-84). La interpretació del TC, criticada pels vots particulars, fa cas omís de la necessitat social i organitzativa, però també jurídica, de disposar d'un personal capacitat lingüísticament.

Però hi ha altres resolucions que, d'alguna manera o altra apunten en el sentit de relativitzar la necessitat de coneixement per part del personal que serveix les administracions. Així, per posar alguns exemples significatius, la STS de 19 de febrer de 2019 anul·la l'article de l'ordenança d'usos de l'Ajuntament de Lugo relatiu a la formació interna del personal en gallec. Sembla poc objectable que una administració pugui determinar la llengua oficial en què fa la seva formació interna per contribuir que el personal assoleixi competència lingüística. Però el TS entén que "el texto de la norma impone, con preterición de la lengua castellana, el uso del gallego" i ratifica el criteri d'instància segons el qual "siendo un deber constitucional el conocimiento del castellano y un derecho su uso por todos, la formación exclusivamente en una de las lenguas oficiales podría limitar la adquisición por los trabajadores municipales de conocimientos necesarios para el ejercicio de sus funciones" (FJ 16)

Fins i tot alguna sentència, com la del TSJ d'Euskadi, de 4 de maig de 2021, relativa a l'exigència de coneixement d'euskera per a l'accés a una plaça de l'Administració local, qüestiona que la mateixa Administració pugui determinar la necessitat d'acreditar el coneixement i, recollint una doctrina anterior a la STC

46/1991, entén que el coneixement de l'idioma propi s'ha de predicar del conjunt de l'Administració i no del seu personal en concret. D'aquesta manera, sobre la base del dret l'accés a la funció pública en condicions d'igualtat, deriva de la legislació un "un equilibrio entre el derecho de los ciudadanos a relacionarse con la administración en euskera y el [inexistente] derecho de los castellano-parlantes a acceder a los cargos públicos" (FJ 4)⁴². També, en un cas específic, els dels funcionaris "habilitats nacionals", la Sentència del TSJ de la Comunitat Valenciana de 14 d'octubre de 2020 declara la nul·litat de l'article 4.2 del Decret 154/2016, de 21 d'octubre, de la Generalitat Valenciana, pel qual es regula el procediment de selecció de funcionaris interins i es creen les borses de treball per a la provisió interina de llocs de treball reservats a personal funcionari amb habilitació de caràcter nacional al territori de la Comunitat Valenciana. Aquest precepte establí com a requisit acreditar un nivell de coneixement de valencià. A banda de les particularitats del cas, cal destacar, com indica Navarro (2020), que el coneixement de la llengua pròpia constitueix "un requisit ineludible per a aquests llocs de treball".

També esmentem dues sentències de la Sala Contenciosa Administrativa del TS de les Illes Balears, de 16 de gener de 2020, que anul·len el requisit lingüístic que establí el Decret 8/2018, de 23 de març, que regula la capacitat lingüística del personal de l'àmbit de la salut, per raó de la falta de norma legislativa habilitant (la Llei 4/2016, de 6 d'abril, de mesures de capacitat lingüística per a la recuperació de l'ús del català en l'àmbit de la funció pública). No entrem ara en la qüestió de la jerarquia normativa, que motiva la nul·litat, però posem l'accent en l'apel·lació de les sentències a la progressivitat de l'exigència de coneixement del català i a la necessitat de "*pausar la exigència del conocimiento de la lengua propia de la Comunidad Autónoma*" quan hi està compromès el servei públic. Coincidint amb Ballester quan afirma que, particularitats del cas a banda, és difícil fer quallar la igualtat entre llengües oficials quan falten consensos i quan el context polític estatal hi és advers (2020: 142).

⁴² Un excel·lent comentari de la sentència a Urrutia 2021.

Aquestes resolucions fan palès que, tot i no haver-hi un canvi de criteri doctrinal, hi ha decisions judicials que posen dificultats al propòsit d'assolir la capacitat en la llengua pròpia del personal de les administracions.

3.7. Es limiten les normes que regulen els usos lingüístics, i també l'autonomia lingüística.

El colofó de les actuacions que, entenem, qüestionen específicament el marc jurídic del català i de l'aranès, però també de les altres llengües oficials pròpies, no pot ser altre que la limitació dels instruments jurídics d'intervenció a favor de la llengua minoritzada i la minva dels drets de la minoria i de la capacitat del poder polític autonòmic per dur a terme accions a favor de la llengua. Aquestes circumstàncies són ben visibles en el cas dels usos lingüístics a les administracions i dels drets que hi concorren pel que fa al català i l'aranès. Les resolucions judicials que s'han anat dictant a partir de la STC 31/2010 han assumit, d'una manera o d'una altra, la defensa dels "drets dels castellanoparlants" i una pretesa salvaguarda de l'ús del castellà, a través de les limitacions a la llengua oficial pròpia, com la negació del deure general de conèixer-la o del seu ús preferent en les actuacions administratives. Sembla que el que recriminen una bona part de les instàncies judicials, acollint les paraules de Cagiao, dites amb un altre subjecte però aplicable al cas, "a las políticas lingüísticas catalana, valenciana, etc., no es que utilicen instrumentos poco convencionales, extraños o desconocidos en el ámbito de las políticas lingüísticas, sino simplemente su existencia" (2019: 202).

Aquesta impugnació substantiva de les mesures es trasllada també a una limitació de la capacitat per determinar polítiques (Pons 2010: 151): es veta l'Estatut com a instrument normatiu vàlid per contenir determinades decisions de regulació lingüística; es nega a les lleis i als reglaments autonòmics i locals la capacitat per decantar usos lingüístics que afavoreixin les dues llengües oficials pròpies de Catalunya, i quan s'accepta alguna d'aquestes modulacions, només es fa pel desequilibri històric que la llengua pròpia hagi pogut tenir, no per la capacitat d'autogestió lingüística de la comunitat autònoma. O s'addueixin raons competencials (com la comunicació interadministrativa

dins l'àmbit lingüístic català) o de jerarquia normativa, que no fan més que reduir la capacitat d'incidència de la comunitat autònoma.

Diversos autors, a propòsit de resolucions concretes, han apuntat la tendència a reduir el camp d'actuació de la comunitat en el disseny de la política d'usos lingüístics. Tasa parla del menysteniment de "la capacitat d'autogovern lingüístic i ha erosionat significativament la legislació lingüística autonòmica" (2020) o Urrutia de l'"achicamiento de la competencia sobre normalización lingüística" fruit de l'excés de jurisdicció (2021). No cal dir que aquesta situació té uns efectes nefastos sobre l'ús de la llengua i la percepció que en té la comunitat de parlants.

CONCLUSIONS

Després de fer un recorregut, més panoràmic que de detall, pels usos i els drets lingüístics en i davant de les administracions públiques catalanes, amb una incursió a l'Administració de justícia a Catalunya, hom té la impressió que s'ha instal·lat un cert desconcert i no poca inseguretat jurídica tant en la seva delimitació conceptual com també en la praxi.

El marc jurídic de la llengua que va consagrar el text estatutari de 2006 es fonamentava en una important legislació prèvia (significadament, la mateixa Llei de política lingüística) i en un cos notable de doctrina acadèmica especialitzada en dret lingüístic. També es nodria de l'evolució que, amb certs vaivens, havia experimentat la jurisprudència sobre els conceptes clau del règim lingüístic català i espanyol. En una esfera important com l'ús de la llengua en les administracions, les determinacions de l'Estatut implicaven elevar al màxim nivell normatiu les decisions bàsiques en aquesta matèria, un model català d'usos i drets lingüístics.

Com hem assenyalat, aquest model conté una regulació exhaustiva, amb un volum notable de normes legals i reglamentàries de desplegament, si bé alguns punts (per exemple, incompliment de l'opció lingüística) tenen una textura interpretativa oberta que pot generar incerteses en l'aplicació, especialment pel que fa al procediment administratiu. També és un marc normatiu que aspira a incidir en els àmbits de l'Administració perifèrica de l'Estat i la judicial a través de la competència en delimitació de l'oficialitat del català i l'aranès i en normalització lingüística; l'instrument és la configuració de drets lingüístics, sobretot d'un dret d'opció lingüística (art. 33 EAC).

El marc jurídic també impulsa, per una banda, una equiparació, que serà desactivada pel TC, de l'estatus jurídic del català amb el del castellà a través de l'establiment d'un deure de coneixement del català amb importants efectes en la configuració dels usos i drets lingüístics a l'Administració. I per l'altra, el foment del català i l'aranès a l'Administració, establint usos prioritaris que atenguin el mandat de normalització, basat precisament en la consideració d'ambdós idiomes com a llengües pròpies. Rellevant també és la projecció del català dins els territoris del mateix àmbit lingüístic (comunicacions en català amb els ciutadans i amb les altres administracions). Finalment, a banda de les garanties dels drets de caràcter administratiu (Oficina de Garanties Lingüístiques, per

exemple), parlamentari (Síndic de Greuges) o judicial, sense dubte la millor garantia d'ús i dels drets és l'assoliment de la competència lingüística del personal que treballa a l'Administració, a través de la necessitat d'acreditar coneixement de català per accedir a aquests llocs públics i a través de la formació.

Contrastat aquest marc amb el que ofereix l'Administració de justícia, es constata que l'àmbit judicial té un dèficit important per garantir els drets d'ús del català, que pateix com una mena de presumció de desconeixement a causa de l'altíssima garantia que la normativa atorga al castellà, i evidencia mancances estructurals en la perfilació lingüística del seu personal, al qual com a molt l'acreditació de coneixement de català és valorada com a mèrit.

La STC 31/2010, que enjudicia el text estatutari català, introdueix limitacions en el model d'usos i drets a les administracions catalanes, que en qüestionen els trets essencials i la seva capacitat de ser un instrument de restitució de la llengua a un ús que permeti l'exercici de drets lingüístics en una situació de normalitat.

També introdueix confusió en aspectes importants com la desactivació com a concepte jurídic del terme "llengua pròpia", i la consegüent declaració d'inconstitucionalitat de la seva preferència en l'ús administratiu. En aquest rebuig de l'ús preferent del català, es formula una de les construccions més ambigües de l'alt tribunal, que és "el equilibrio inexcusable entre dos lenguas igualmente oficiales", que traslladat a la jurisdicció ordinària ha donat lloc al requeriment de "paritat" entre els llengües oficials. No es fàcil determinar quin és l'abast concret d'aquesta noció i, per tant, es fa difícil delimitar el marge que tenen els poders públics per regular els usos.

En tot cas, una derivada de la igualtat de llengües és l'exigència que no s'estableixin formalitats per al ciutadà per demanar la llengua en què vol ser atès i que quedi respectat "el derecho de los ciudadanos a recibir tales comunicaciones en castellano pueda hacerse efectivo sin formalidades ni condiciones", sense haver de demanar-ho expressament. Tan difícil és de complir una sol·licitud tàcita com aquesta que hem recollit diverses sentències judicials (sobre altres qüestions, però amb una al·legació d'indefensió per desconeixement del català) que advoquen per la necessitat pràctica que si es volen les acutacions judicials o administratives en una llengua cal demanar-ho expressament. Però és que

la mateixa Llei 39/2015, en l'article 15.3 preceptua que cal traduir al castellà "els documents dirigits als interessats que així ho sol·licitin expressament".

Aquesta necessària paritat entre llengües, tan requerida en examinar les regulacions autonòmiques i locals, es contradiu totalment amb la desigulat de base pel que fa al deure general de coneixement, reconegut i adduït profusament per al castellà i negat per al català i, d'acord amb la resolució constitucional, per a totes les llengües pròpies. En concret, el deure de coneixement del castellà s'ha configurat com un ariet que permet qüestionar qualsevol regulació autonòmica o local pel fet que, interpretat com a deure només predicat del castellà, es dona patent de cors a una mena de dret al desconeixement del català, que envaeix no solament l'aplicació de les normes, sinó la formulació de la mateixa normativa d'ús i de drets lingüístics a les administracions.

Alguns dels elements de la doctrina constitucional eren presents en anteriors resolucions del TC, però a partir d'aquesta resolució, i de les altres posteriors que hem indicat, sobretot la relativa a la Llei de l'occità, s'ha manifestat en tot el seu rigor i les seves contradiccions, que sovint han estat amplificades en les sentències de la jurisdicció ordinària que enjudicien els reglaments dels usos lingüístics.

Per acabar, la manera com es qüestiona el model lingüístic administratiu establert a l'Estatut i a la resta de normativa catalana comporta, almenys parcialment, posar en dubte l'ús administratiu del català com a instrument de normalització i, per tant, com a mecanisme de garantia dels drets lingüístics. Però també suposa una retallada important de la capacitat d'exercir l'autogovern lingüístic, eina necessària per implementar les polítiques de protecció de les llengües catalana i occitana.

BIBLIOGRAFIA

AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, Iñaki. "Balance conclusivo sobre la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe". A: AGIRREAZKUENAGA, Iñaki. *La Administración de Justicia en un Estado plurilingüe*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial, 2000, pàg. 373-414.

AGUADO i CUDOLÀ, Vicenç. "Les llengües oficials en els procediments administratius, amb particular referència als procediments tramitats per mitjans electrònica". A: MILIAN i MASSANA (coord.), *Drets lingüístics de debò?* Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2012, pàg. 119-164.

BALLESTER CARDELL, Maria. "Una nova empenta per a l'ús social de la llengua catalana a les Illes Balears. L'avanç inestable, i no sempre lineal, de la normalització lingüística. *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 66, pàg. 85-104, 2016.

BALLESTER CARDELL, Maria. "Crònica legislativa de les Illes Balears. Primer semestre de 2020". *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 74, pàg. 137-143, 2020.

BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè. "Els drets lingüístics com a drets públics estatutaris". *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47, pàg. 265-286, 2007.

CABELLOS, ESPIÉRREZ, Miguel Ángel. "La competència en llengua pròpia en el nou Estatut". *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49, pàg. 69-96, 2008.

CAAMAÑO, Francisco. "¿Justicia sin lenguas o lenguas sin justicia?". *Revista catalana de dret públic*, 50, pàg. 42-56, 2015.

CAGIAO CONDE, Jorge; PAYERO LÓPEZ, Lucía. "Justicia lingüística en democracias plurales. Lo que nos enseña la teoría constructivista de la nación". *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 71, pàg. 193-207, 2019.

CASTELLÀ, Santiago. "Aplicació de la Carta europea de les llengües". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 4 de febrer de 2016.

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. "L'Estat i el seu aparell, novament contra l'ús i la unitat". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 10 d'octubre de 2019.

FABEIRO FIDALGO, Patricia. *El derecho de usar y el deber de conocer las lenguas en la Constitución Española de 1978*. Madrid: lustel, 2013.

JOU MIRABENT, Lluís. "La Sentència 31/2010, reinterpretada. Legislació lingüística, realitat social i política". *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, 12, pàg. 153-191, 2011.

LASAGABASTER HERRARTE, Iñaki. "Las lenguas oficiales en los registros administrativos. La colaboración entre administraciones, interconexión electrónica e intercambio de datos, documentos y certificaciones entre administraciones". A: MILIAN i MASSANA (coord.), *Drets lingüístics de debò?* Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2012, pàg. 165-190.

LASAGABASTER HERRARTE, Iñaki. *Derecho público en Euskal Herria*. IVAP: IKASMIRAK, 2017

LLABRÉS FUSTER, Antoni. "L'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics de les Illes Balears (ODDL) entra en escena". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 10 de desembre de 2020.

MILIAN i MASSANA, Antoni. "Validesa i eficàcia de les notificacions i les comunicacions, segons la llengua oficial utilitzada". A: MILIAN i MASSANA (coord.), *Drets lingüístics de debò?* Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2012, pàg. 89-118.

MILIAN i MASSANA, Antoni. "I, ara, quina política lingüística cal reclamar a l'Estat espanyol?" *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, 30, pàg. 147-169, 2019.

MORAL AJADO, Xavier. "Eth caractèr non preferenciau der aranés, un limit juridic entara normalizaci6n lingüística?". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 5 de març de 2018.

MORENO CABRERA, Juan Carlos. "El supremacismo lingüístico, la Constitución española y el Estatut d'autonomia de Catalunya". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 12 d'abril de 2018.

NAVARRO SÁNCHEZ, Ángel Custodio. "El coneixement de la llengua oficial pròpia en funcionaris d'Administració local amb habilitació de caràcter nacional. A propòsit de la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana de 14 d'octubre de 2020". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 21 de gener de 2021.

NOGUEIRA LÓPEZ, Alba. "Mecanismos de garantía de los derechos lingüísticos". A: PLA BOIX, Anna Maria. *Garantia dels drets lingüístics. Estudis de cas: Bèlgica, Canadà, Espanya, Itàlia, Moldàvia i Suïssa*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2014, pàg. 85-114.

NOGUEIRA LÓPEZ, Alba. "El Tribunal Supremo se olvida de su jurisprudencia sobre las lenguas oficiales y el artículo 3 de la Constitución". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 11 d'abril de 2019.

PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel. "Principios del régimen juricolingüístico: en especial, el estatuto de oficialidad". Dins: PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel (coord.). *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*. Barcelona: Atelier, 2006, pàg. 23-63.

PLA i BOIX, Anna M. *El règim jurídic de les llengües a l'Administració de justícia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms, 2005.

PLA i BOIX, Anna M. "El règim lingüístic en la Sentència 31/2010, de 28 de juny". *Revista Catalana de Dret Públic*. Número especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, pàg. 144-148, 2010.

PLA i BOIX, Anna M. "Carta europea de les llengües regionals o minoritàries i justícia: una reforma pendent de la Llei orgànica del poder judicial". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 29 de novembre de 2018.

PONS PARERA, Eva. "La llengua en la Sentència de 28 de juny de 2010". *Revista Catalana de Dret Públic*. Número especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, pàg. 149-153, 2010.

PONS PARERA, Eva. "Els efectes de la Sentència 31/2010, de 28 de juny, sobre el règim lingüístic de l'Estatut d'autonomia". *Revista d'Estudis Jurídics i Federals*, 12, pàg. 120-152, 2011.

PONS PARERA, Eva. *L'oficialitat lingüística. Declaracions constitucionals i implicacions jurídiques i pràctiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2015.

PONS PARERA, Eva. "Balanz de la jurisprudència del Tribunal Constitucional 1979-2019". *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 72, pàg. 292-303, 2019.

PONS PARERA, Eva. *La jurisprudència del Tribunal Constitucional i la garantia dels drets lingüístics a l'Estat espanyol*. València: Càtedra de Drets Lingüístics. Universitat de València, 2020.

PONS PARERA, Eva; PLA BOIX, Anna Maria. "La llengua en el procés de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2004-2006)". *Revista de Llengua i Dret*, 47, pàg. 183-226, 2007.

PONS PARERA, Eva; POU PUJOLRÀS, Agustí. "Jurisprudència del Tribunal Suprem. Primer semestre de 2020". *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 74, pàg. 89-205, 2020.

POU PUJOLRÀS, Agustí. "El català a l'Administració de justícia i el nou Estatut". *Revista de Llengua i Dret*, 48, pàg. 133-18, 2007.

POU PUJOLRÀS, Agustí. "La jurisprudència del Tribunal Suprem en matèria lingüística: novetats a partir de la STC 31/2010". A: *Reptes del dret lingüístic català. Reflexions per a un debat crític*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, 2017, pàg. 81-121.

POU PUJOLRÀS, Agustí. "Balanz de la jurisprudència del Tribunal Suprem. 1979-2019". *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, 72, pàg. 304-330, 2019.

RAMALLO, Fernando. "Balance del Informe del Comité de Expertos de la CELRM respecto a la implementación de las recomendaciones de acción inmediata por parte del Estado Español". Blog de la *Revista de Lengua i Dret*, 13 de maig de 2021.

RIDAO MARTÍN, Joan. "El canvi de paradigma en la jurisprudència constitucional sobre la competència lingüística dels empleats públics". *Revista de Lengua i Dret/Journal of Language and Law*, 61, pàg. 72-86, 2014.

RIDAO MARTÍN, Joan. "La llengua catalana al Principat després de quaranta anys d'autonomia política. Un balanç des de la perspectiva jurídica". *Revista de Lengua i Dret, Journal of Language and Law*, 70, pàg. 31-51, 2018

RUIZ VIEYTEZ, Eduardo. "Lenguas y Constitución. Una vision del derecho lingüístico comparado en Europa". *Revista Vasca de Administración Pública*, 72, pàg. 231-275, 2005.

SEGURA GINARD, Lluís J. "Al voltant de quaranta d'anys d'oficialitat i d'usos institucionals de les llengües pròpies", *Revista de Lengua i Dret/Journal of Language and Law*, 71, pàg. 5-20, 2019.

SEGURA GINARD, Lluís J. "Les llengües oficials en la doctrina recent del Tribunal Constitucional". *Revista de Lengua i Dret*, 56, pàg. 83-113, 2011.

SOLÉ i DURANY, Joan Ramon. "L'aplicació de la Constitució i de l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Model lingüístic territorial o model personal en els diferents sectors?". A: MILIAN MASSANA, Antoni. *El plurilingüisme a la Constitució espanyola*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2009, pàg. 145-208.

SOLÉ i DURANY, Joan Ramon. "Balanç de la legislació i la jurisprudència de Catalunya 1979-2019". *Revista de Lengua i Dret/Journal of Language and Law*, 72, pàg. 168-178, 2019.

TASA FUSTER, Vicenta. "El sistema español de jerarquía lingüística. Desarrollo autonómico del artículo 3 de la Constitución: lengua de Estado, lenguas cooficiales, otras lenguas españolas y modalidades lingüísticas. Teoría y praxis". *Revista de Derecho Político*, 100, pàg. 51-79, 2017.

TASA FUSTER, Vicenta. "Contra la dominació lingüística: seguretat vs. jerarquia". Blog de la *Revista de Lengua i Dret*, 7 de febrer de 2019

TASA FUSTER, Vicenta. *Llengua i Estat. Suïssa i Espanya davant la diversitat lingüística*. València: Universitat de València, 2019.

TASA FUSTER, Vicenta. "Qüestió de noms. A propòsit de les sentències 704/2020 i 634/220 del Tribunal Suprem". Blog de la *Revista de Lengua i Dret*, 25 de juny de 2020.

TOLIVAR ALAS, Leopoldo. "La extraterritorialidad de la oficialidad". A: PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel (coord.). *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*. Barcelona: Atelier, 2006, pàg. 175-197.

URRUTIA LIBARONA, Iñigo. "Derechos fundamentales y derechos lingüísticos en el ámbito de la Administración de Justicia". A: GERPE LANDÍN, Manuel; CABELLOS ESPIÉRREZ, Miguel Ángel. *Poder judicial y modelo de Estado*. Barcelona: Atelier, 2013, pàg. 151-195.

URRUTIA LIBARONA, Iñigo. "Crónica legislativa del País Vasco. Año 2018". *Revista de Lengua i Dret/ Journal of Language and Law*, 71, 285-298, 2019.

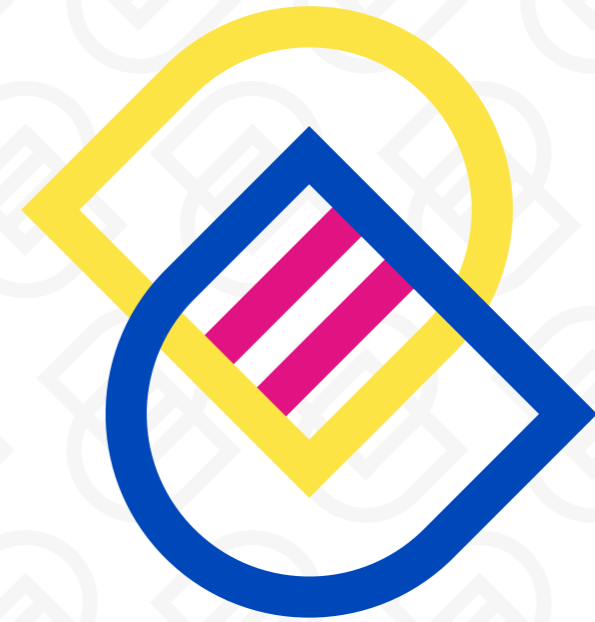
URRUTIA LIBARONA, Iñigo. "Exigir el conocimiento del euskera para acceder a la función pública ¿discrimina?". Blog de la *Revista de Lengua i Dret*, 10 de juny de 2021.

VERNET i LLOBET, Jaume. "L'ús oficial: administracions públiques i àmbit institucional". A: VALLVERDÚ, Francesc (cur.). *Simposi Internacional sobre el català al segle XX : balanç de la situació i perspectives de futur*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalanes, 2007, pàg. 49-78.

VERNET i LLOBET, Jaume. "El marc constitucional i estatutari del plurilingüisme". A: *Reptes del dret lingüístic català. Reflexions per a un debat crític*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, 2017, pàg. 13-46.

VERNET, Jaume; PONS PARERA, Eva; POU, Agustí; PLA, Anna M.; SOLÉ, J.R. *Dret lingüístic*. Valls: Cossetània, 2003.

VERNET i LLOBET, Jaume; POU PUJOLRÀS, Agustí. "Derechos y deberes lingüísticos en las comunidades autónomas". A: PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel (coord.). *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*. Barcelona: Atelier, 2006, pàg. 147-174.

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

